رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتییە

له دار الجماهير دەرئەچێ‌و له دار الحريه چاپ ئەکرێ

هاوکاری

التضامن

نرخی (٢٠) فلسە — تەلەفۆن ٢٠٣٦٥

ژمارە (١٨٤) ١٤-٩-١٩٧٣

وەزیری پیشەسازی سەر لە هندستان ئەدات

لەسەر داخوازی وەزیری پیشەسازی‌و زانستی‌و تەکنیکی هندستان کاك طه جزراوی وەزیری پیشەسازی لەگەڵ وەفدێکدا بەسەردانێکی رەسمی ئەچێ بۆ هندستان . بڕیاریش وایە‌کەکاتی سەردانەکە لەماوەیەکی تردا دیاری بکرێت .

ئا.د.ع

عیراق لەکۆبونەوەی ڕێکخراوی ئۆپیك بەشدار ئەبێ

ئیمرۆ دکتور سعدون حمادی وەزیری نەوت‌و مەعدەن ئەچێ بۆ ڤیننا بۆ بەشداربوون لە کۆبونەوەی ڕێکخراوی وڵاتانی خاوەن نەوت (ئۆپیك) کەبڕیاروایە سبەینێ – شەممە – دەست‌پێبکات . لەکۆبونەوەکەدا سەرلەنوێ چاو بەو ڕیککەوتنەدا ئەخشێنرێتەوە کە لە تاران لەنێوان وڵاتانی خاوەن‌نەوت‌و کومپانیاکاندا مۆرکرابوو .

ئا.د.ع

کوشتنی « ١٢ » کرێکار بەدەستی رەگەزپەرستانی خوارووی ئەفەریقا

میلیتاریستەکانی شیلی حکومەتی ئەلیندی‌یان روخاند

سانتیاگۆ : ئاژانسەکان : رۆژی ١١-٩ چەند هێزێکی لەشکری شیلی بەسەرکردایەتی ئوگۆستۆ بیونشێی فەرماندەی گشتی هێزی زەوی‌و ئەمیرال تریبیو مدیناو جەنەرال گوستافۆ جوزان‌و جەنەڕاڵ سیزار مەندوزا کودەتایەکی عەسکەریان سازکردوو رێژیمە ئیسلاحی یەکەی دکتور ئەلیندی‌یان روخاند . وەبەپێی ئەو هەواڵانەی لەشیلی‌یەوە گەیشتون شەڕێکی گەورە لەدەورو پشتی کوشکی جمهوری هەڵگیرساوەو پاسەوانەکان خۆیان بەدەستەوە داوەو دکتور ئەلیندیش خۆی کوشتوە . وە چەند هەواڵێکی تر ئەڵێن گوایە دکتور ئەلیندی پەنای بردۆتە بەر بالیوزخانەی ئەرجەنتین لەسانتیاگۆ . لەلایەکی تریشەوە کودەتاچی‌یەکان ئەنجومەنێکیان داناوە بو حوکمرانی کردنی وڵات‌و ناویان ناوە (ئەنجومەنی عەسکەری) . دکتور ئەلیندی لەتشرینی یەکەمی ١٩٧٠ بەهۆی هەڵبژاردنەوە هاتەسەر حوکم‌و سەرۆکایەتی بەرەی گەلی ئەکرد کە لە شەش پارتی چەپ‌خواز پێکهاتبوو وەکو لەسەرۆتاریکی هاوکاری‌دا باسمان کردبو .

بەم جۆرە جارێکی تریش ساغ بۆوە کەبەبێ توندوتیژی شورشگێڕانە ناتوانرێ دەسکەوتەکانی گەل بپارێزرێ دکتور ئەلیندی ئەیویست بەلەشکرو داوودەزگای کۆن سەرخانێکی تازە بپارێزێ بەلام ئەنجامەکەی بەتێکشکان تەواوبوو .

دەست پێکردنی وتووێژی نێوان چین‌و فەرەنسا

پەکین : ئا.د.ف : رۆژی ١٢-٩ سەرۆك ماوتسی تونگ سەرۆکی کۆمیتەی ناوەندی پارتی کومونیستی چین پێشوازی جورج پۆمپیدوی سەرۆکی فەرەنسای کرد وە دیدەنی‌یەکە نزیکەی دوو سەعاتی خایاند . ئەوەی شایانی باسە پومپیدۆ رۆژی ١١-٩ بەسەردانێکی رەسمی کە هەفتەیەك ئەخایەنی چوو بۆ پەکین . بڕیاریش وایە کە لەگەڵ کاربەدەستانی کۆماری گەلی چین دەربارەی پەیوەندی دوو قۆڵی هەردوو وڵات‌و باری ئیستای دەولەتان وتووێژ بکات . وەکو ئەزانین فەرەنسا یەکەم دەولەتی رۆژئاوای ئەوروپا بوو بە رەسمی چینی ناسی و پەیوەندی دیپلوماسی لەگەڵا بەست ، هەروەها پومپیدۆ یەکەم سەرۆکی وڵاتێکی رۆژئاوای ئەوروپایە کە سەر لە چین ئەدات .

پەیوەندی نێوان دوو ڕێژیمی دەستنێژی ئیمپریالیزم

عەممان : ١٢-٩ ئا.د.ف : رۆژ بەرۆژ پەیوەندی نێوان هەردوو ڕێژیمە دەست نێژەکەی ئیمپریالیزم ، ڕێژیمی عەممان‌و تایوان پتەوتر ئەبێ . ئەوەبوو رۆژی چوارشەممەی رابوردوو جەنەرال چین ڤان فەرماندەی هێزی ئاسمانی تایوان بەسەردانێکی رەسمی چوو بۆ ئەردەن‌و لە سەردانەکەیا چەند جارێك لەگەڵ زید بن شاکری سوپاسالاری ئەردن کۆبۆوەو سەری بنکەو سەربازگاکانی لەشکری ئەردەنی دا . وە بڕیاریش وایە کە چاوی بە مەلیك حسەین بکەوێ ، وە دەربارەی پتەوکردنی پەیوەندی سیاسی‌و ئابوری‌و عەسکەری نێوان هەردوو ڕێژیم لەگەڵ کاربەدەستانی عەممان وتووێژ ئەکات .

ئێوارەی ١١-٩ سەر کۆمار کاك احمد حسن بکر لەکۆشکی جمهوری پێشوازی دکتور فیدل کاستروی سەرەك‌وەزیران‌و سکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنیستی کوبای کرد . وە لەدیدەنی‌یەکەدا ماموستا صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شورش‌و کاك مرتضی سعید عبدالباقی وەزیری دەرەوە ئامادەبوون . لەلایەکی تریشەوە سەرکۆمار کاك احمدحسن بکر ئێوارە ئاهەنگێکی نانخواردنی بۆ دکتور فیدل کاسترۆ سازکردوو لە ئاهەنگەکەدا کاك شبلی عیسمی یاریدەدەری سکرتێری گشتی پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب‌و ئەندامانی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شورش‌و وەزیران‌و سکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنیستی عیراق‌و نوینەرانی مەکتەبی سیاسی پارتی دیموکراتی کوردستان‌و سەرۆکی ڕێکخراوە پیشەیی‌و گەلی‌یەکان ئامادە بوون . ئەوەی شایانی باسە دکتور کاسترۆ بەسەردانێکی کورت هات بۆ عیراق‌و لەفروکەخانە لەلایەن ماموستا صدامەوە پێشوازی کرا وە بڕیاریش وایە دوای ئەم سەردانە کورتەی عیراق سەر لەکۆماری دیموکراتی ڤیتنام بدات .

ئا.د.ع

ڕیککەوتننامەکەی لائوس گەیشتە کوێ ؟

ڤیەنتیان : ئەسۆشیتدپریس دوێنێ لە شاری ڤیەنتیان نوێنەری شۆرشگێڕان‌و حکومەتی لائوس دەربارەی پاشە رۆژی سیاسی‌و عەسکەری لائوس سەرەنای ڕیککەوتننامەیەکیان مۆر کردووە .

وەیەکێك بەناوی حکومەتەوە وتویە ئیمرۆ – هەینی –

بڕوانە ل ٧

ڕەگەزپەرستانی خوارووی ئەفەریقا ١٢ کرێکاریان کوشتووە

یۆهانسبورگ : ئاژانسەکان شەوی ١٢-٩ هێزێکی پۆلیسی رەگەزپەرستانی خوارووی ئەفەریقا تەقەیان لە تاقمێك کرێکاری کانەکانی ئاڵتون کردووە لە ناوچەی کارلینبو نوفیل کە ٥٠ کیلومەترە لە پایتەختەوە دوورەو لە ئەنجامدا ١٢ کرێکار کوژراون‌و تاقمێکی تر بریندار بوون .

وە یەکێك بەناوی پۆلیسی رەگەزپەرستانەوە وتویە ، کریکارەکان خاوەنانی کانەکەیان بەردباران کردووە چونکە داخوازی‌یەکانیان جێبەجێ نەکردوون ، هەروەها هەرەشەیان لێکردون کانەکە بسوتێنن ، گوایە لەبەرئەمە پولیس تەقەی لێکردون .

میسرو سوریا پەیوەندی دیپلۆماسی

لەگەڵ ئەردەن دائەمەزرێننەوە

قاهیرە : ئاژانسەکان : رۆژی ١٢-٩ وتووێژی سێ‌قۆڵی نێوان حافظ اسدی سەرۆکی سوریاو مەلیك حسەینی پاشای ئەردەن‌و أنور ساداتی سەرۆکی میسر کۆتایی هات ، وە رادیوی قاهیرە بەیاننامەیەکی دەربارەی ئەو کۆبونەوە سێ‌قۆڵی‌یە خویندەوە تیایدا وتی : لەکوبونەوەکاندا باسی ئەو مەسەلانە کراوە کە بەبێ چارەسەر کردن لە نێوان میسرو سوریاو ئەردەندا مابونەتەوە ، وەوتویە ، هەرسێلا بڕیاریان داوە کە لەمەولا چاویان بە یەکتری بکەوێتەوە بۆ ئەوەی بەیەکجاری ئەو گیروگرفتانە چارەسەر بکرێت . وە لە لایەکی تریشەوە رۆژنامەی – الاهرام – بڵاوی کردەوە کەمیسروسوریا بڕیاریان داوە پەیوەندی دیپلوماسی لەگەڵ ئەردەن دابمەزرێننەوە . وە لە لیبیا ڕێکخراوەکانی شورشی فەلەستین دەربارەی ئەم کۆبونەوە سێ قولی‌یە وتویانە ، هەر کۆبونەوەیەك مەلیك حسەینی تیا بەشدار بێ بە ئاشکرا پیلانێکە دژی شورشی فەلەستین ساز ئەکرێ .

بڕیارەکانی کۆنگرەی دەوڵەتانی بێلایەن

هەفتەی رابوردوو چوارەم کۆنگرەی دەوڵەتانی بێلایەن لەشاری جەزایر کۆتایی‌هات . وە لەدوا کوبونەوەدا ، کونگرەکە چەند بڕیارێکی گرنگی بلاوکردەوە کە ئەکرێن بەدوو بەشەوە :

بڕیاری سیاسی

کونگرە لەوبڕیارەیدا وتبوی‌شەڕو ناکۆکی نێوان گەلان‌و ئیمپریالیزم‌و دەست درێژی بیگانە راستی‌یەکە لەراستیەکانی ئەم چەرخەمان هەروەهاکونگرە بایەخی‌داوە بە جێگرو پتەوکردنی ئاسایشی دەوڵەتانی بێلایەن لەپێناوی بەگژاچونی مەترسی دەرەوە . هەروەها بەتوندی تورەیی‌و بێزاری خۆی‌دەربڕیوە دژی خۆتی‌هەڵقورتاندنی ئەمەریکا لە کاروباری ناوخۆی هندی چین‌و کەمبودیادا ، وە پشتگیری‌خەباتی چەکدارانەی گەلانی ئەنگولاو موزەمبیق‌و گینیا بیساوو ئەمەریکای‌لاتینی کردووە

رۆژهەلاتی ناوەراست

وەدەربارەی رۆژهەلاتی ناوەراست بەیاننامەیەکی نۆخاڵی دەرکردووە تیایدا داوای کشانەوەی هێزەکانی ئیسرائیلی کردووە لەوشوێنانەی لەشەڕی حوزەیرانی ساڵی (١٩٦٧)ەوە زەوتی کردووە . هەروەها داوای‌لەوڵاتانی ئەندامی ڕێکخراوەکەی کردووە کە پەیوەندی دیپلوماسی‌و ئابوری‌وعەسکەری‌و روشنبیری لەگەڵ ئیسرائیلدا بپچڕێنن‌و نارەزایشی بەرامبەر بەویارمەتیە دەربڕیوە کە ئەدرێ بەئیسرائیل .

کۆنگرەی دەوڵەتانی بێلایەن خۆنیشاندانێك بوو دژی ئیمپریالیزم

بڕیارە سیاسی‌یەکانی کۆنگرەی دەوڵەتانی بێلایەن بارێکی تازەی خەباتی گەلانی دنیای سێیەمی خستەڕوو کە دەوڵەتان‌و گەلانی ئەم دنیایە سەرەڕای جیاوازی سیستەم‌و بیروباوەڕو دووروونزیکی‌یان لە سیستەمی سۆشیالیستی‌یەوە بەگشتی دژی ئیمپریالیزم‌و شەڕو داگیرکردن‌و دەستدرێژین . وە ئەوەشی خستەروو کە تەوژمی تێکوشانی بەرەی ئەم گەلانە ئەوەندە توندوخێرایە هەموو کۆسپ‌و فرۆفێڵ‌و بیرورِاکانی حکومەتە بچوکەکانی سەربە ئیمپریالیزم رائەماڵێت . جگە لەمانە هەموو ئەم بڕیارە سیاسی‌یانە گەلێ مەسەلەی بنچینەیی خەباتی گەلانی سەلماندووە کەبەراستی گەلان بەرەو سەرکەوتن ئەبات‌و ئیمپریالیزم بەرەوشکست‌و لەناوچوون وەکو بڕواکردن بە خەباتی چەکدارانەو پشتگیری کردنی ئەوگەلانەی ئەم ڕێگا راستە کڕیگەرەیان گرتۆتەبەر وەکو گەلانی هیندی‌چین‌و ئەنگۆلاو مۆزەمبیق‌و گینیا بیساوو دورگەکانی (رأس الاخضر) ئەمەریکای لاتین .

هەروەها ئەو راستی‌یەیان سەلماندوەو کردویانە بەبڕیار کە ناکۆکی سەرەکی‌و بنچینەیی گەلان لەگەڵ ئیمپریالیزم‌و دەسەلاتداریتی داگیرکەرانی بێگانەو زایونیزمدایە . وە بایەخێکی بەجێیان داوەبە هەوڵو تەقەللای دەوڵەتانی دنیای سێیەم لەپێناوی پاراستنی سەربەخۆیی‌و ئاسایشی وڵاتەکانیاندا . ئەم بڕیارە گرنگانەو بڕیارە ئابوری‌یەکان کە بایەخ ئەدەن بە پاراستنی سامانی نەتەوەیی‌و رزگارکردنی لەچنگ کۆمپانیا مۆنۆپۆلی‌یەکانی سەرمایەدارە گەورەکان‌و بایەخدان بە سەربەخۆیی ئابوری ، وەگرێدانی ئەم سەربەخۆییە بە سەربەخۆیی سیاسی‌یەوە ، خەباتی شۆرشگێڕانەی گەلان دژی دەسەلات‌و نفوزی ئیمپریالیزم‌و دەوڵەتە کۆنەپەرستەکان ئەخاتە بارێکی سازو لەبارترەوەو خەباتی شۆرشگێڕانەی گەلان بەرەوپێش ئەبات‌و گەشەپێ ئەکات .

هەروەها بڕیارە راستەکەی ئەم کۆنگرەیە دەربارەی دەستدرێژی زایۆنیزمەکان جگە لەوەی ئەم داگیرکەرانەو ئیمپریالیستەکانی ئەمەریکا رسوا ئەکات‌و خەباتی رەوای گەلی فەلەستین ئەسەلمێنێ بەخەباتی چەکدارانەشەوە ، ئەو پەندو بالۆرەیەش بەدرۆ ئەخاتەوە کە گوایە زایۆنیزمەکان رای‌گشتی دنیایان لەگەڵدایەو بوونێکی رەوایان هەیە لەخاکی داگیرکراوی فەلەستیندا .

ئەوی راست‌بێت ئەم کۆنگرەیە چەند خاڵێکی گرنگی دەرخست‌و روشناییەکی روناکی لەو خاڵانەدا کەبایەخ‌و نرخێکی شایستەیان دەربارەی ناکۆکی نێوان گەلان‌و ئیمپریالیزم هەیە کەگرنگەکانیان ئەمانەن :-

یەکەم : ئیمپریالیزم‌و کۆنەپەرستان نەیان توانی ڕووی راستی ئەم کۆنگرەیە بشارنەوەو تێکوشانی گەلان بێسوود بخەنە پێش‌چاو .

دووەم : ڕێبازی راستی سەرکەوتنی تیادا سەلمێنرا کەخەباتی چەکدارانەیە دژی ئیمپریالیزم‌و کۆنەپەرستان .

سێیەم : نرخ‌و بایەخی سەربەخۆیی ئابوری تیادا دەست‌نیشان‌کرا کە بێ ئەم سەربەستی‌یە ، سەربەستی سیاسی ناپارێزرێت .

چوارەم : سوودی خەباتی ناوکۆیی یەکگرتووی گەلان‌و دەوڵەتانی نیشتمان‌پەروەرو پێشکەوتن‌خوازی تیادا سەلمێنرا .

بڕوانە ل -٧-

Institut kurde de paris

ئایا تاقی کردنەوەی سۆشیالیستی لە وڵاتی شیلی دا بەهۆی پەرلەمانەوە سەرئەکەوێت؟

ئاڵۆزبوون و تێکچوونی کاروباری دەوڵەت :

● باری ئابوری گەیشتە کوێ ؟

لە ئەنجامی تێکچوونی کاروباری دەوڵەت و خراپی کارگێران بەرهەم بەجارێ کەم بووەوەو نوێنەرانی پارتیەکان هەموو کەوتنە هەڵپەی ئەوەی هەریەکە ، تەنیا خزمەتی پارتیەکەی خوی بکات و دەست پیسی لە هەموو کەرتە بەرهەم هێنەرەکاندا (القطاعات المنتجه) پەرەی سەندو دەڵاڵی بازاڕی رەشیش زۆر بوو قاچاخچیەتیەکی سەیر سەری هەڵدا ، هەروەکو ئەوەلی وڵاتنەیەوێ رێگەی سۆشیالیستی بگرێتە بەر !

لە کەرتی کشتوکالیشدا کاتێ کە جوتیاران دەستیان بەسەر زەوی وزارەکاندا گرت هیچ توانای تەکنیکی و کەرەستەی ئەوتۆیان بەدەستەوە نەبوو کە بتوانن بەرهەم زیادبکەن یان هەر هیچ نەبێ بەباشی ئەو زەوی و زارانە بەڕێوەبەرن .

سەرمایەدارو دەرەبەگەکان رێگەی فڕاندنی پارەیان بۆ دەرەوەی وڵات کردە چەکێکی تر بۆ لێدانی ئابوری نیشتمانی بۆ نموونە لەساڵی ١٩٧٠ تا ١٩٧٣ نرخی یەك دۆلار لە ١٠٠ سکۆدۆوە گەیشتە هەزارو پێنج سەد سکۆدۆ ..

هەروەها دەرەبەگەکانیش دەستیان کردە فڕاندنی مەڕو ماڵات بۆ ئەو دیوی سنوور .. بۆ پۆلیڤیاو پیرۆو ئەرجەنتین .

لەبەر ئەم هۆیانە خواردەمەنی و ئازوقەو پێویستیی رۆژانەی خەڵکی کەم بووەوەو ئیتر بوو بە شتێکی ئاسایی هەموو رۆژێ قەتاری خەڵك ببینرێ کە لەبەردەم کۆگاکاندا ریزیان لێ ئەبەست بۆ ئەوەی نان یان گۆشت یان شخارتە یان پاکەتێ جگەرەیان دەست بکەوێ .

سەرمایەدارەکان بەهەموو توانایەکیانەوە لەپشت ئەم وەزعە خراپەوەن ، دەوڵەت هەرچەندە ئازۆقە بخاتە بازاڕەوە لەماوەیەکی کەمدا هەمووی دەکڕن و بازاڕ چۆڵ دەکەن بۆ ئەوەی هیچ سەرۆکەکانی گەل نەکەوێ و لەپاشا بڵێن :

ئەمەیە رێژیمی سۆشیالیستی کە ئەیانەوێ بەسەری ئێمەیدا جێبەجێی کەن .. بەڵام هێزە پێشکەوتنخوازەکان بەرامبەر ئەم جووڵانەوەیە راوەستان تا ئەوەبوو بەرەی گەل توانی لە هەڵبژاردنەکانی مارتی ١٩٧٣دا ئەنجامێکی باش بەدەست بێنێ و سەربکەوێ .

جەنگی ناوخۆ

جارێکی تریش ئەپرسینەوە .. تۆ بڵێی لە توانادا هەبێ گۆڕانی سۆشیالیستیی لە ئەنجامی خەباتی پەرلەمانیدا وە ئەنجام بگەیەندرێ ؟ ئایا حکومەتەکەی ئالێندی لە توانایدا هەیە خۆی رابگرێ ؟ یان وڵات لەدووریانی شەڕێکی ناوخۆییدایە ؟

ئێرەدا ئەتوانین بڵێین : سەرەڕای هەموو پیلان و تەڵەکەبازی هێزە کۆنەپەرستەکان حکومەت توانی ئەم هەنگاوە سۆشیالیستیانەوە دەست بهێنێ :

١ - میللی کردنی کانەکانی مس .
٢ - میللی کردنی هەموو پیشەسازیە ئیستهلاکیە گەورەکان .
٣ - میللی کردنی بانقەکان .
٤ - زیاد کردنی رۆژانەی کرێکاران .
٥ - دابەش کردنی زەوی و زار بەسەر جوتیاراندا .

بەڵام سەرەڕای ئەم هەنگاوانە حکومەت نەیتوانی چارێکی گرانی بکات .. لەماوەیەکی کەمدا نرخی پێویستی خواردەمەنی ٢٥٠٪ زیادی کرد نرخی پارە لە سەدا هەزارو پێنج سەد هاتە خوارەوە ، بەرامبەر بەم بارە حکومەت لە توانایدا نەبوو بەگوێرەی ئەم (گرانی) یە رۆژانەی کرێکارانیش زیاد بکا ، بۆیە پێش هەموو چین و تاقمەکانی گەل ، کرێکاران هەستیان بە بارگرانی کرد ..

بەرەبەرە لەسەر لەوحەی ژیانی گەلی شیلی وێنەی گیروگرفتێکی ئابووری ترسناك خۆی نواند : کرێکاران لە توانایاندا نییە گوزەرانێکی ئاسایی بۆ خۆیان بەدەس بخەن لەلایەکی ترەوە کۆنەپەرستان نرخی شتومەك زیاد ئەکەن ،

چونکە دستور رێگە نادا دەست بەسەرماڵی دەوڵەمەندەکانا بگیرێ چونکە زوربەی سەرمایەدارەکان ئەندامی ئەنجومەنی سەناو پەرلەمانن .

سنووری خەبات لە رێگای پەرلەمانەوە

ئەم هەموو گۆڕانانە کە بە بەڵگەش دەژمێردرێن ، ئەو راستیەیەی ساخ کردەوە کە ئەو رێگەیەی لەشیلیدا بەکارهێنرا بۆ چوونە سەرحوکم (کە پەرلەمانی بوو) رێگەیەکی بێکەڵك بوو . وە نەیتوانی بەشێوەیەکی ئاشتیانە بەرنامەی (٣٠) حوزەیرانی جێبەجێ بکات ، کۆنەپەرستانیش سوودیان هەر لەم کەلەبەرە بینی و ئەوەبوو هەوڵی رووخاندنی حوکم دراو پەیتا پەیتا هانی کرێکاران ئەدرا کە مان بگرن .. ئەم رووداوانە ئەوەیان دەرخست کە بەرەی راست خوازان تەنیا لەزمانی بەرکاهێنانی هێز ئەگەن .

دەوڵەت هەموو رێگایەکی بەکارهێنا بۆ بەربەست کردنی ئەم رووداوانە .. تەنانەت سوپای بۆ ئەم مەبەستە بەکارهێنا .. بەڵام ئایا باشی کرد لەمەدا یان رێگەی باشتر بەدەستەوە هەیە ؟

بزووتنەوەی شۆڕشگێری چەپخوازی شیلی (ئەلمیر) بەئاشکرا داوای ئەکرد سیاسەتی توندوتیژی بەکار بهێنرێ لەگەڵ کۆنەپەرستانی ناوخۆو ئیمپریالیزم .

ئەگەر بێتو تەماشایەکی نەخشەی خاوەن هێزەکان بکەین لە شیلیدا دەبینین کە پارتە خوازەکان هەموو خاوەن هێزی چەکدارو خەڵکێکی زۆرن ، کەواتە چۆن چارەسەری ئەم وەزعە دەکرێ ؟

بڕوانە ل : ٧

عبدالوهاب تاڵەبانی
لە (الهدف)وە کردویەتی بە کوردی

هەموو ئازۆقەیەك بخرێتە بازارەوە زوو دەیکڕن ، دەوڵەتیش لە توانایدا نییە بە توندی لەگەڵیانا بجوڵێتەوە .

تێبینی

خوێنەری خۆشەویست هەروەکو لەچەند سەروتارێکی تری هاوکاری دا باسمان کرد کە بەبێ توندوتیژی شۆڕشگێرانە دەسکەوتەکانی گەل ناپارێزرێن و رێژیمەکەی ئەلیندی ناتوانێ بەم رێڕەوەی ئێستای خۆی بگرێ چونکە کۆنەپەرستان دەستەوەستان ناوەستن لەگەڵ ئەوەشدا بەشی دووەمی ئەم باسە هەر بڵاو ئەکەینەوە کە لەکاتی حوکمڕانی دکتور ئەلیندیدا نووسراوە چونکە رۆشنایەکی باش ئەدات لەهۆی رووخانی سیستەمەکەی وە کەلێنێکی باشی هەیە بۆ رۆشن کردنەوەی رێبازی راستی جەماوەری گەلان وەخەبات کردن لە پێناوی دامەزراندن و پاراستنی سیستەمی پێشکەوتن خوازو سۆشیالیستیدا .

- هاوکاری -

پێنجەمین ساڵی شەهیدبوونی مەلا ئاوارە

نووسینی : غالب

رۆژی شەممە ١٠ی خەرمانانی ١٣٥٢ - رێکەوتی یەکەم رۆژی سێپتامبری ١٩٧٣ پێنج ساڵی تەواو بەسەر شەهید بوونی مەلا ئاوارە خەباتکەری بەناوبانگی کوردستانی ئێران و کادری هەڵکەوتووی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێراندا تێپەر بوو ئاوارە کە پێنج ساڵ لەمەوبەر لە شاری سەردەشت لەگەڵ دووهاوڵەکەی (مەلاکەچەو رەحمانی وەتمان چاوشین) بەدەستی چڵکاوخۆرەکانی رێژیمی سەربەئیمپریالیزمی حەمەرەزاشا شەهید کرا ، بۆ خوێنەری کوردو بۆ خەباتکەرانی رێگای رزگاری مرۆڤایەتی نەناسراو نییە . ئەگەر سەرنجێکی مێژووی تازەی خەباتی رزگاریخوازی کوردستانی ئێران بدەین دەبینین کە مەلا ئاوارە بۆ رێکخستن و رێکخستنی کۆمەڵانی خەڵك ، بۆ روونکردنەوەی زوڵم و زۆرە دژی گەلی بوونی رێژیمی شاو بۆ نیشاندانی بەشەوراوی و زۆرلێکراوی میللەتی کورد هەمیشە لە ریزی پێشەوەی تێکۆشەرانی رێگای رزگاری گەلی کورد لە کوردستانی ئێراندا بووە .

لە جووڵانەوە چەکداریەکەی سەرکردەکانی ژاندارمەو باوەشی چینە چەوساوەکاندا پێگەیشتبوو ، لە ئازموون و تاقیکردنەوەکانی میللەتی خۆی دەرسی وەرگرتبوو ، دەردو مەرگی گەلەکەی لەنیزیکەوە ناسیبوو و بیری وردو توانای خۆی و هەوڵ و تێکۆشانی بێماندووبوونی بۆ چارەسەر کردنی چارەڕەشی و خاکەساری نەتەوەکەی تەرخان کردبوو .

هەم لە ماوەی ڕاپەرینە چەکدارەکەی ٦٧ و٦٨ داو هەم لەکاتی خەباتی نهێنی مەلا ئاوارەدا دوژمنی قەستەسەری کورد واتە رێژیمی شا هەوڵ و تەقەلایەکی زۆری بۆ دەداو خستن و لەناوبردنی ئاوارە بەکار دەهێنا . بەڵام ئاوارە ئەوەندە لەناو دڵی کۆمەڵانی خەڵکدا جێگای خۆی کردبووەو ئەوەندە بەوشیاری و ئیزانی کاروباری سیاسی خۆی و ئەرکەکانی حیزبی جێبەجێ دەکرد کە دوژمن نەیدەتوانی شوێنی هەڵبگری و بیخاتە داو کار گەیشتبۆ جێگایەك کە

١٩٦٧ - ١٩٦٨ ی کوردستانی ئێرانیشدا مەلا ئاوارە یەکێك لە پێشەنگەکانی جووڵانەوەو هەڵسووڕێنەرانی کاروباری سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەوڕاپەرینە بوو . بۆ باسی لێوەشاوەیی و هەڵکەوتەیی مەلا ئاوارە ئەوەندە بەسە کە بڵێین لە ناوجەرگەی میللەتەکەی هاتبۆ دەر ، لە

سوپاو بەرێوەبەرانی سازمانی ئەمنیەت بەئاشکرایی دەستەوەستانی خۆیان لەبەرامبەر هەڵسووڕانی رێکوپێك و نهێنی ئاوارەدا دەردەبڕی .

ساڵی ١٩٦٨ دەزگای جاسووسی ئێران توانی بەیارمەتی سەرۆكعەشیرەتێکی خۆفرۆش لەگوندی دیوالان لە ناوچەی سەردەشت مەلا ئاوارە و هاوالەکانی بخاتە بیانگرێ و بیاندا بە دادگایەکی زەمانی شەڕ . پاش موحاکەمە یەکی رواڵەتی کە مەلا ئاوارە تەنیا جارێکیش بۆ گیانی خۆی نەپاڕایەوەو زیاتر هەوڵی نەجاتدانی گیانی دووهاوڵەکەی دەدا ، بێدادگای حەمەرەزاشا حوکمی ئیعدامی بەسەردا سەپاندن و لە رۆژی دەی خەرمانانیدا لە شاری سەردەشت گوللە بارانیان کردن . بەم جۆرە دڵی پڕهیواو ئاوات و ئەوینی نیشتمانی سێ خەباتکەری رێگای ئازادی لە لێدان کەوت و لاپەڕەیەکی تازە کەوتە سەر دەفتەری جینایەت و تاوانەکانی دیکتاتۆری پاشایەتی

حکوومەتی دژی نیشتمانی حەمەڕەزاشا پێی وابوو بە ئیعدامی ئەوسێ تێکۆشەرەو بەگرتن و تەبعیدو ڕاونانی خەڵکی بێتاوانی کوردستان دەتوانێ بیری ئازادی و رزگاری لە مێشکی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بەرێتە دەرو پێش بە خەباتی رەوای گەلی کورد لە کوردستانی ئێران بگرێ ، بەڵام خوێنی پاکی قادری ویردی ئەندامی کومیتەی ناوەندی حیزبی دیموکراتی کوردستان کە پێنج مانگ لەمەوبەر بەدەستی دوژمنانی رێگای ئاوارەو لە پێناوی ئامانجە بەرزەکانی ئاوارەدا خاکی کوردستانی رەنگین کرد ، رووی هەڵگرانی ئەو بیرە فاشیستیەی زەرد کردو نیشانی دا کە رزگاری بێ رێبوار نامێنێ و رزگاری گەلان و رووخانی دەسەڵاتی شەیتانی زۆرداران شتێکی مسۆگەرە .

لەدوای رووخانی کۆماری دیموکراتی کوردستان و ئیعدامی پێشەوا قازی محمد و هاوڕێکانی تا ئەمڕۆ رێژیمی پەهلەوی بەمەبەستی دامرکاندنەوەی هەستی ئازادیخوازی خەڵکی کوردستان هیچ کاتێك لە گرتن و کوشتنی رۆڵە بەشەرەفەکانی گەلی کورد ڕانەوەستاوەو لە هیچ جینایەتێك دەستی نەپاراستوە .

تەنیا لە بەهاری ئەمساڵدا جەلادەکانی رێژیمی شا چوار نیشتمانپەروەری کوردستانی ئێران (قادری ویردی ، محمدی رەضانی ، حسینی تۆفیقی و ئەحمەدی ئەحمەدی) یان بەتاوانی ئازادیخوازی ئیعدام کردوە . کەچی بەرهەمی ئەو هەموو جینایەتە تەنیاو تەنیا ریسوابوونی حکومەتی زەبروزەنگ و شیلگیربوونی خەباتکەرانی کوردستانی ئێران بووە . رێگای پێشەوا قازی محمد کوێر نابێتەوە ، ئەو رێگایە رێگای هەق و هەقانیەتەو ئاخرەکەی هەردەبێ بگاتە مەبەست .

سەربەرزی و شانازی بۆ مەلا ئاوارەو هاورێکانی .

سەرکەوتن بۆ خەباتی گەلی کورد لە کوردستانی ئێران

نەمان و لەناوچوون بۆ رێژیمی کوردکوژی حەمەرەزاشا

« ئەبوو هەفتەی رابوردوو ئەم وتارە بڵاوبکەینەوە بەڵام لەبەرئەوەی درەنگ پێمان گەیشت کەوتە ئەم هەفتەیە تکای لێبوردن لەکاك غالب ئەکەین - هاوکاری » .

کۆنفرانسی دەوڵەتانی بێلایەن و سیاسەتی سەربەئیمپریالیستی رژێمی شا

نووسینی : عادل

هەفتەی ڕابردوو کونفرانسی وڵاتە بێلایەنەکان لە ئەلجەزایر بەسترا . لەو کۆنفرانسەدا ٧٦ دەوڵەتی ئەندام لە وڵاتانی ئاسیاو ئەفریقاو ئەمریکای لاتین بەشدار بوون و بێجگە لەوانەش ٩ دەوڵەت و ١٤ رێکخراوی رزگاریخواز وەك میوان بەشداریان لەو کۆنفرانسەدا کرد .

ساڵی ١٩٥٥ کاتێك بۆیەکەمجار کۆبوونەوەی دەوڵەتە بێلایەنەکان کرا تەنیا ٢٩ دەوڵەت بەشداریان تێدا کردو ئەوە کە پاش هەژدە ساڵ ژمارەی بەشدارانی کۆنفرانس گەیشتۆتە ٧٦ دەوڵەت بۆخۆی نیشانەی ئەوەیە کە ئیستعمارو ئیمپریالیزم تاچ رادەیەك نفوزیان لە مەیدانی سیاسەتی ناونەتەوایەتیدا کەم بۆتەوەو چەند سەنگەریان چۆڵ کردوە . هەر ئەوئەلجەزایرە کە ئیستا پێشوازی لە سەرۆکانی دەوڵەتە بێلایەنەکان دەکا ، ١٥ ساڵ لەمەوبەر لەژێر دەستی ئیستیعماری فرانسەدا بوو کە بە خەباتی قارەمانانەی میللەتەکەی و هاودەردی و پشتیوانی گەلانی رزگاریخوازی دنیا ساڵی ١٩٦١ سەربەخۆیی سیاسی خۆی وەرگرت و لەژێر دەسەڵاتی بێگانە رزگاری بوو . هەرچەند لەناو بەشدارانی ئەو کونفرانسەدا هێندێك وڵاتی واش دەبینرێن کە بەهەزاران هەودا خۆیان بە ئیمپریالیزمەوە بەستۆتەوەو حکومەتەکانیان (بەپێچەوانەی ویست و داخوازی گەلەکانیان) بەبێ ئەمری ئیمپریالیستەکان قامك لەئاو ڕۆناکەن ، بەڵام دیسانیش بەشداری ئەوچەشنە دەوڵەتانەو خۆبەستنەوەیان بەو رێکخراوە ناونەتەوایەتیە نیشانەی ئەوەیە کە وڵاتانی بێلایەن لە مەیدانی سیاسەتی جیهانیدا وەزنێکی زۆریان هەیەو حیسابیان لەسەر دەکرێ .

کونفرانسی وڵاتانی بێلایەن لەهەل و مەرجێکدا دەبەسترێ کە پارسەنگی هێزەکان بەلای بەرەی ئاشتی و سۆسیالیزمدا چووەو جووڵانەوەی دژی ئیمپریالیستی و رزگاریخوازی گەلان لە گەشەکردن و پشکووتندایە .

ئیمپریالیستەکان لەبەرامبەر هێزوتوانای گەلان و بەرەی ئاشتی و سۆسیالیزمدا ناچارن سەر بۆ زۆر داخوازی ڕەوای میللەتان نەوی بکەن و مل بۆ زۆر مەسەلەی ئەوتۆ رابکێشن کە چەند ساڵ لەمەوبەر بەهەموو هێزیانەوە بەرهەڵستیان دەکرد . بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئیمپریالیزم بۆ پاراستنی نفوزو دەسەڵاتی خۆی هەموو هەوڵ و تەقەلایەك بەکار دێنێ و ئەوەندەی لەدەستی بێ دژی ویستی عادڵانەی گەلانی سەرزەوی رادەوەستێ و دەسەڵاتی دەستکردی نۆکەرو قۆڵەچۆماخەکانی لە دژی ئیرادەی میللەتان دەخاتە کار .

وەك دەبینین لەئەفریقا رێژیمی رەگەزپەرستی ئەفریقای جنوبی و رودیسیا بەگژ گەلانی ئەفریقادا دەکا ، لە رۆژ هەڵاتی ناوەڕاست حکوومەتی ئیسرائیل لەدژی گەلانی عەرەب راست دەکاتەوەو مافی دوومیلیون خەڵکی فەلەستینی پێ پێشێل دەکا ، لە ناوچەی خەلیج شای ئێران دەکاتە ژاندارم و پارێزەری قازانجی نەوتی خۆی و لە ئەمریکای لاتین حکومەتە کۆنەپەرستەکان بۆ لێدانی جووڵانەوەی شۆڕشگێری گەلانی ئەو ناوچەیە بەهێز دەکا .

کونفرانسی دەوڵەتانی بێلایەن لەهەل و مەرجێکی وەهادا ئەهەمیەتێکی زۆری هەیە خەباتی ئەو دەوڵەتانە بۆ لەناوبردنی پاشماوەی شێوەنەوازی ئیستیعمارو بۆ پاراستنی سەربەخۆیی سیاسی و باشکردنی باری ئابووری زیاتر بەیەکەوە گرێ دەدا . دیارە ئەو خەباتە کاتێك بەتەواوی هیوای سەرکەوتنی لێدەکرێ کە لەگەڵ بەرەی ئاشتی و سوسیالیزم و بەرەی گەلانی رزگاریخوازی جیهان پێوەندیەکی پتەوو قایمی هەبێ . بێلایەنی ئەوەمانایە ناگەیەنێ کە ئەودەوڵەتانە لەنێوان هۆردووگای سوسیالیزم و ئیمپریالیزمدا جیاوازی دانەنێن . چارەنووسی وڵاتانی بێلایەن لە چارەنووسی وڵاتانی سوسیالیستی جیا ناکرێتەوە ، خەباتی ئەودولایە دژی دەسەڵاتی ئیمپریالیزم و بۆ رزگاری مرۆڤایەتیەو هەتا پێوەندی خەباتیان بەهێزتر بێ ئیمکانی سەرکەوتن زیاترە . زۆر لەنوێنەرانی وڵاتە بێلایەنەکانیش لە وتاری خۆیاندا ئەوڕاستیەیان سەلماندو گوتیان کە «بێلایەنی بەومانایە نیە لە نێوان دووهۆردووگای جیهانیدا بێلایەن بین» «بێلایەنی ئێمە بەومانایەیە لە ئاشتی جیهانی دیفاع بکەین و لەدژی ئیمپریالیزم و سیاسەتی ژێردەست کردنی گەلان و لەدژی جیاوازیی ڕەگەزایەتی تێبکۆشین » .

بڕوانە ل : ٧

سەربەستی ئافرەت

رێگەی رزگاری ئافرەت

رزگاربوونی ئافرەت ، نەك هەر پێویستییەکی کۆمەڵایەتی و مرۆڤایەتی یە ، بەڵکو پەیوەندییەکی لە پچڕان نەهاتووی هەیە لەگەڵ رێڕەوی خەباتی گەلەکەماندا ، دژی ئیمپریالیزم و کونەپەرستی چونکە مەحاڵە بتوانین سەرکەوتن مسۆگەر بکەین و زاڵ بین بەسەر دوژمنێکدا لەرووی تەکنیکیەوە لە ئێمە پێشکەوتووترە ، ئەگەر نیوەی کۆمەڵەکەمان بە کۆیلەیی بمێنێتەوە .

کەوابوو ، مەسەلەی رزگار بوونی ئافرەت جگە لەوەی یەکێکە لە مەرجەکانی سەرکەوتنمان ، مەسەلەیەکی مرۆڤایەتی و شۆڕشگێریشەو پێویستە هەموولایەکمان ئاگاداری بین و ئەوکۆسپ و تەگەرانەش تەخت بکەین کە دەسەڵاتی بورژوازی ئەیخاتە بەردەم رێگای سەرکەوتنی تەواوەتیمان بەمەبەستی هێشتنەوەی ئافرەت لەبارو زروفێك دا ، کەلەتەك پەرژەوەندیەکانیدا بگونجێ .

بێ گومان ئەمەش هەروا شتێکی ئاسان نییەو پێویستی بەخەبات و ئیش کردنێکی زور هەیە تابەتەواوی بە ئەنجام ئەگات و مەرجی سەرەکیش بۆ جێبەجێ کردنی سەربەستی ئافرەت ئەم چەند خاڵەی خوارەوەیە :

١ - تێژکردنی خەباتی چینایەتی و بەستنەوەی بەخەباتی ئافرەتانەوە لەپێناو زاڵبوونی دەسەڵات و سەقافەتی چینە کۆنەپەرستەکاندا .

شاهۆ لە گۆڤاری « الهدف » ەوە وەری گرتوە

٢ - هەوڵدان بۆ گۆڕینی فرمانی ناوماڵ و بەرهەمهێنانی لەمەیدانی ئابووری گشتیداو پەروەردە کردنی منداڵ لەلایەن کۆمەڵەوە . بێ گومان ئەم کارە بەرهەم نایەت لەسایەی دەسەڵاتی پرولیتاریادا نەبێت .

٣ - بایەخدان بەبزوتنەوەی ئافرەتان و پەروەردە کردن و سازدانیان لە کاروباری شۆڕشگێرانەو دیموکراسیانەدا

٤ - خەبات کردن لەپێناو یەکسانی ئابووری و سیاسی و کۆمەڵایەتیدا .

٥ - رزگار کردنی ژن و مێرد لەکۆت و زنجیری کەنیسەو دەوڵەت و رژێمی کۆن .

٦ - سنوور دانان بۆ منداڵ بوون ، بەپێی خواستی ئارەزوی ئافرەت و رزگارکردنی لەوەی وەك ئامرازێکی بەرهەم هێنانی منداڵ مامەڵە بکریت .

هەروەها ئەمانەش لەسایەی کۆمەڵی بۆرژوادا بەئەنجام ناگەن ، چونکە پیویستیان بەگۆڕانێکی بنەرەتی هەیە لە بیروهۆشکی ئەو کۆمەڵانەدا کە تائێستا نوقمی لێکدانەوەی بیروڕای کۆنەپەرستانەن . لەلایەکی تریشەوە گشت رۆشنبیرە بۆرژواکانیش کە سەربەستی ئافرەت بە بەرەڵایی جنسی تێ گەیشتوون لایان وایە ، رزگاربوونی ئافرەت ئەوەیە . بەکورتی تەنانەت ئەوانیش کۆیلەی نەریت و رەوشتی بطریرکین . بەڵام

بڕوانە ل -٧-

institut kurde de paris

چیرۆك

گەشتی دووەمی ئەپۆلۆ

قاچی چەپم خستە نــــاو پاسەکەوە ، نامەی هاوەڵەکەی دوور وڵاتم لەناو لەپی دەستماڕووابو . کولکە ڕادیۆیــــەك ئاوپرژێنی ســــــەروچاوی خەواڵووەکانی ناو چایخانەیەکی ئەکرد .

(دوای بیست چرکــەی تر- کوڕەکەی ئەمسترونــگ - قاچی ئەنێتە نــاو کەشتی‌یەکی ئسمانی‌یەوەو بـــــەرەو ئەستێرەیەك ئەکشێت) .

ساتێ لەوەوبەر موچەکــەم‌وەرگرتبو ، لەباوەشی هەزارو یەك داڵغەدا سەرخەوێــکی پێشکاندم ، باڵم گـــــرت نزگەرەم کرد ئینتەلام کرد .

لە - بیجۆ - شینەکــەی‌سەرەکی دایەرەکەمان ئەکـرم
- نەء - لەدو قاتەکەی حاجی‌دراوسێمان دروست ئەکـــەم
- ئەمیش نەء - .

بەردەستەکەمان هــەر زوونیــو دیناری‌لێ کــەڵ کـــرد، (دەستی کورتەو ، منداڵەکـانی لەخەستەخانە کەوتوون) .

کرێکارێکی ناسیاویـــش‌لەبەر بێ‌ئیشی دینارێـــکی لێ‌قرت‌کرد . مامیشم لەبــــەرئەوەی ئەمساڵ هەرچی تــۆوی کشتوکاڵ هەیە دراوە بەقــەڵ‌ومریشك‌و کەناری ، ونــــۆوی نەدراوەتێ ، و زەوی‌یــەکـەی‌هەروا بەکێڵراوی لـــێ‌ی ڕاکشاوە ، چوار دیناری لــێ‌برد بۆ تۆوکڕین . - منیش هاتمەوە سەر سفر - .

(من وابڕۆم ، نەئەبمـــــەخاوەنی - بیجۆ -و ، نە ئەچمە هاوشانی مامە حاجی‌وە) .

لەناو پاسەکەدا هاوەڵێــکی نزیکم پێ‌ی وتم :

- قاتەکەت لەهەولێـــــــر کۆنترە ، نیازت نی‌یە بــەدلی کەیت .

- ناو پاسەکانی ئەمڕۆ پیاوئەکەنە خەو .

زوو دابەزیم ، ملی کۆڵانێکم‌گرت ، بیرم گۆڕی ، گەڕامەوە سەر شەقامەکە ، گەیشـــتمەنزیکی چایخانەیەکی تــرەوە ، هــەواڵ ڕاگەیەنەرەکە دەنگ‌و باسەکەی بەدرێژی بـــــــڵاو ئەکردەوە .

سەر لەبەیانی ئەمـــــڕۆ ، بــەبۆنەی جەژنی لەدایـــك بوونەوە چەند منداڵێکی ڤێتنامی بەنقەنق پارچەی یەکــــــێ لەباڵەکانی فرۆکەیــــــەکی(ب-٥٢)یان بەدیاری بۆ ســـەر گۆڕی (مام هۆ) ئەبرد .

ڕەتێکم برد ، ئاورێـــــکم دایەوە ، لەشڵەژاوی‌دا باوەشم کرد بە دارتەلێکی کــارەبادا ، ڕای تەکاندم ، لەرزی بـــۆ بڕیم ، فیتەرێکی کارەبایـــی تیر پێم پێ‌کەنی ، هەمدیسان ئاوڕم‌دایەوە ، هەنگاوەکـــانم گورج کردەوە ، وامزانی دایکم لەدوومەوەیەو ، دوای ئەوەم لێ‌ئەکات . کە ئەم شـــەوی هەینی‌یەش مۆمەکە بەرمە سەر شێخەوڵاو ، دایگرسێنم .

لەبەرخۆمەوە پێم وت :

- تۆ وردە شووشەکە بەرە سەر قۆڕی‌یە شکاو ، ئەوســـا خوا کەریمە .

دیسانەوە بیرم گۆڕی ، ملی کۆڵانێکی ترم‌گرت ، بـــــۆ دڵنیایی دەستم بۆ نامـــــەی هاوەڵەکەی دوور وڵاتم لەنـــاو گیرفانما درێژکرد . هاوەڵێکی ترم لەدوورەوە بەدی‌کــرد ، کەلێم نزیك بووەوە، خـــۆی هەڵماڵی‌و ، کەوتە ڕاکـــردن . لەدڵی خۆما بەویشم وت :-

- کەیفی خۆتە ، حـــــەز ئەکەی بفڕە ، من لەســـەر دینی خۆم‌و ، تۆش لەســـەر دینی خۆت .

(ڕوو بەڕوو ئەگات کۆلارە بە ئەپۆلۆ ناگات) .

نەگەڕامەوە ، ئەمجارەیـــان بیرم شەتەكدا ، کۆڵانەکـــــە ڕاپێچی‌کردم . کابرایـــــەك لەسەر سنوقێکی (بوراق) لە ناوەڕاستی خەڵکی گەڕەکـــدا وەستابو ، ئەوەڵ مەزاد ،ئەوەڵ مەزادی بو ، لێ‌ی‌نزیـــــك بوومەوەو لێم‌پرسی :

- چی مەزاد ئەکەیت ؟ .

- ســـەرتاسەری ئـــــەم کۆڵانە .

- ئەم ماڵانەش .

- بەڵێ .. کڕیاری ؟ .

دەستم بۆ باخەڵم بــــرد ، دەستم تەزی ، زوو دەســـتم کێشایەوە ، لێم پرسی‌یەوە :

- بۆ ئەیفرۆشن .

- لەتاو قوڕ ، لەســـاڵی سەگەوە ئێمە قوور ئەشێلین . پێ‌کەنیم ، بەخۆم پێ‌کـــەنیم ، بەکابرا پی‌کەنیم ، بەقـــــوور پێ‌کەنیم ، کابرا دەمارگرنی :

- گاڵتەمان پێ‌مەکـــــه هەقمانە .

زیاتر پێ‌کەنیم ، قاقاپـــێ کەنیم ، بە (هەق) پێ‌کەنیـــم بە گاڵتە ، پێ‌کەنیم .

کابرا دەنگی خەڵکی‌دا :

- بیگرن ، دازکاری کــەن ، لەوانە .

زام‌کرد ، پیاو ، ئافـــرەت منداڵ ، پیر ، بەدوامەوە .

(ئەرز بیگرە ئاســــمان قووتی‌دە .. ئەرزایــــگرە ئاسمان قووتی‌دە) . پێڵاوم لاستیکەکانم لەگەڵ قـــووڕە خەست‌و خۆڵەکەدا کەوتنـــه بگرەو بەردە ، تاکی‌ی ڕاستم لێ‌بەجێما .

لەسەر شەقامێکی‌تر خـــۆم گرتەوە ، ئاهێکم پیا هاتەوە . هەرزەکارێك لەشڵەژاوی‌دا بەلایەکی شانی تەختی سنگی پێکام . ئەمزانی لەوانـــــه ، خەریك بو ڕاکەم ، تونـــــد

مەچەکی گرتم .

- پیاوی چابە ، فریام‌کەوە، کارەکە بەلاجانگی ئێمـــــه مەیسەر ئەبێت .

هەرزەکارێکی‌تر ، لەمـــان نزیك‌بووەوە دەستی بۆ پشت ملی درێژکرد .

- ئەو خەتە ئەبینن ، دوێنێ شەو سەریان بڕیم .

- کێ ؟ .

- شمشێر بەدەستەکان .

- لەسەرچی ؟ .

- بە ئارەزو ..

- تۆش لەبەر مەقەســـت ڕانەکەیت .

- هەریەکەمان لەتاو شتێك ڕائەکەین .

جێم هێشتن ، بـــەودەمو دەستە لەیەکتری نەئەگەیشتین هەریەکەمان تا لەتوانایەتـــی ڕابکات باشترە لەوەی کورەکەی ئەمسترونگ بەبەرزی‌یـــەوە ، سەیری بکات ، و وێنـــەی بگرێت ، و لەناو دانیشتوانـــی ئەستێرەیەکی ترا پیشانی بدات بازرگانە نوێ‌یەکەی شـــار بەدیار - قۆناغ خرەکانی‌یەوە، گۆرانی (بەلەرزانە)ی ئەوت، کەبەدی کردم ، بەرەوپیـــرم هات .

- لەوە ئەچێت ئەمجارەیـــان مشـــتەری بێت ؟ .

- جارێ نا .

- لوولە ژەنگاوی‌یەکانمان نەماون .. هەموویان نوێن .

- نرخیان لەچی‌دایە ؟

- تابڵێیت هەرزانن .

- وادیارە (ڕەبایە) بەسەر هەر لەڕوخاندان .

- بێ‌گومان ..

نەم‌کڕی ، دوور کەوتمەوە، ئەویش کەوتەوە بەلەرزانەکەی خۆی ، لەپەنا دیوارێکا نامەکەم هەڵپچڕی‌و ، کەوتمـــــــــه خوێنـــدنەوەی هاوەڵـــی خۆشەویستم .

شەوباش

(بەداخەوە پێت‌ڕائەگەیەنم کە ئەمە دوانامەم ئەبێـــــت ، پزیشکەکان لـــەناچـــاری‌دا بڕیاری ئەوەیان‌دا کە بمخەنـــە ناو (سەلاجە)وە ، بۆ مـــاوەی سەدساڵی‌تر ، چونکە نەخۆشی‌یەکەم ئەمڕۆ چاری ناکرێت) .

ئیتر تا سەد ســــــــاڵ تر ، شەوت باش

نامەکەم هەڵ‌گــــلۆفت .. بەرەو دوا گەڕامەوە ، لەبــەر دەمی بازرگانە نوێ‌یەکـــەی شاردا خۆم دۆزی‌یەوە

محمد رشید فتاح

بۆ خوێنەرانە — بژاری

ئەوا جارێکی تر بەهۆی ئەم‌بەشەوە لــەگــەڵ خوێنەرە بەڕێزەکانما ئەکەوینــــەوە گلەیی‌و بناشت‌و ڕاسپاردە بــە یەکتر گەیاندن .. بەر لـــەهەمو شتێك کورد وانــەی (شەڕ لەشێف‌و ئاشتی لــەخەرمان) .. هەر نووسراوێك ئەگەر لەگەڵ ڕێبازی ڕۆژنامەکەدا نەگونجێت‌نابێت‌گلەیی بلاو نەکردنەوەیمان لێ بکەن .

● کاك زین‌الدین نجم‌الدین لەگەڕەکی سەرشەقامی سلێمانی:

نامەکەتمــــــان دەربارەی کەمبودیا پێ گەیشت کـــەوا ئەبێت .... هیوادارین لـــەم‌ڕۆژانەدا ئاواتی ئێوەو ئێمـــەو هەموو گەلانی پێشکەوتن‌خوازی‌دنیا بێتە دی‌و کەمبودیا لـــە ئیمپریالیزمی ئەمەریکاو حوکمی‌لۆن‌نۆڵی کۆنەپەرست‌و بەکرێگیراوی خۆفرۆش بــە تەواوی‌ڕزگاری بێت .

● کاك محمود نانەوا لـــەچوار قۆڕنە :

وەڵامی پرسیارەسەیرەکەتمان‌وەرگرت .. (ئەو هەڵەیە کە لە گۆڤاری بەیاندا کـرابوو)هەر لەو ڕۆژانەدا سـەرنجێك دەربارەی هەمان هەڵە لــــــەهاوکاریـــدا بڵاو کرایەوە .. ئەگەر ئەمرێکی تریشتان هەیە‌بەسەر چاو .

● کاك عبدالجبار وەهــاب‌قەرەداخی لـــە قوتابخانـــەی گوڵاڵەی سەرەتای کوڕان لــەخانەقین :

ناوەڕۆکی نووسینەکەتمـــان‌زۆر بەدڵ بوو ، بەڵام لەبــەر دووروودرێژی‌و چــــەند وردەهۆیەکی تریش کــە پەیوەندی بەزەمینەی ڕۆژنامەگــــەری ئەمڕۆوە هەیە !! نەمـان توانی بلاوی بکەینەوە .

● کاك بەکر زانا لــــەهەولێر :

نامەکەتمان کردەوە کــــەنووسیوتە (ئـەم پارچــــە هەڵبەستەم بۆ ناردن) ئەگەربڕوامان پێ ئەکەیت زەرفەکـە هیچ هەڵبەستی تیا نەبوو تەنیائەو نامەیە نەبێ کـــە بۆت ناردوین .. ئەگەر نوسخەی‌هەڵبەستەکەت لایە حەز ئەکەین بۆمان بنێریت ، ئەگــــەر نەشماوە ئەتوانی هەڵبەستێکی ترمان بۆ بنێری ئەو جار بزانین‌چۆن ئەبێ ..

● کاك میرزا ڕوستەمی :

ڕەخنەکـــەتمان دەربارەی‌چیرۆکەکە پێ گەیشت ،داخمان ناچێ هەندێ کەس وا ئەزانێت‌ڕەخنە گرتن ئاسانە یان هیچ نەبێت ئاسان ترە لە نووسین‌و شیعرو هەڵبەست دانان ، بەڵام بەتەواوی پێچەوانەکەی ڕاستەبۆ ڕەخنە گرتن لەو چیرۆکـــه چەند مەرجێکی پێویســـــتی‌ئەوێت ئەمانە هەندێکیـــان : چیرۆك ناسین ، زمان زانین ،زاراوە زانین ، هیچ نەبێ ئەو زاراوەیەی چیرۆکەکەی پـــێ‌نووسراوە .. کەچی داخمـــان ناچی لەیەکەم ڕەخنەتا بـــۆت‌دەر خستووین کە جــــارێ دووریت لەم مەرجانە، هیوادارین بەگوزجی بیان گەیتێ .ئەمیش نمونەیێکی ڕەخنەکانتـــــە :ئەڵێیت « مامۆستا نووسیویە- ژنە سەرێکی بادا - مـــــن ئەمە بەراست نازانم . بـــــۆ ژنە چەند سەری هــەبووە تــاسەرێکیان بابدا ؟! » ئینجا لــە سەر ڕەخنەکـــــەت ئەڕوێت« ڕاستە ئەگەر بڵێ - سەرێکی لەورگی دا - دەتوانـــــین بیژمێرین ..» بەم جـــــۆرە ڕەخنەیەکت کوتای پــــێ ئەهێنێت‌و ئەچێتە ســــــەر ڕەخنەیەکی لەم عەنتیکە تر .

هەرچەندە هەیە گلەییمـــان لێ ئەکات‌و ئەڵێت ئـــاوا نووسینی خەڵکی شی کردنەوەو یەکالا کردنەوە ، ورە بـــە نووسەری تازەنووس‌و نــــازەپێ گەیشتوو بەر ئەدات .بەڵام گلەیی ئەم جۆرە نووسەرانـــەلەم لاو لەو لا لە « هاوکاری » کە گوایە نوسینیان بــــــڵاو ناکاتەوە ناچارمان ئەکــــات نمونەی نووسینی هەندێکیـــان بخەینە پێش چاوی خوێنەرانی بەڕێز ، ئەمە جگە لەوەی کــەهەندێکیان زۆرمان لێ ئەکـەن وەڵامیان بدەینەوەو ڕای خۆمان بەرامبەر نووسینەکانیـــــان دەر بڕین .

● کاك عبدالکریم خفــــردەشتی لەهەولێر :

پارچە شیعرێکی بەناونیشانی(پەیامی هۆنراوەیەکی گەرم » بۆ ناردوین (بەراســــــتی‌شیعرە ..! » هەرچەند کـــاك عبدالکریم یەکەمجارە شیعربڵێ بەڵام دیارە لە دەلاقــــەی شیعرەوە سەیری جیهـــانی ئەدەب ئەکات‌و ســــــۆزی هۆنراوەکەشی لە ناخی ئێش‌وئازاری کومەڵانی جـــوتیارو زەحمەتکێشی کوردە واریـــەوەهەڵقوڵاوە .. تەماشا چەنـــد دڵگیرە ئەڵێ :-

جوتیارەکـــان .. وەرن ..وەرن
ئەو ڕەنجەی ســـەد ساڵی‌ڕەبەق
لە رووەتی
ئارەقەی ماندووی بوونتانا
ئەبو بەپێڵاقەو بەشەق
وەرن ، وەرن بەیەکجاری
نەخشەی (بەریان) بـــۆبکێشین
کــە چەند ســاڵە بـــۆی ئەکێشن
هەر بێ بەرن

دیسانەوە هــــــەر لەم(نۆبەرەیەدا) بە ئاشـــکرا ئاگری خەباتی چینایەتی خۆش ئەکات‌و ئەڵی :-

جوتیارەکان
ئەی جوتیارانی چەنــــدساڵە
لەبەر بگــــرەو بەردەی(ئاغا)
وەرن .. وەرن
تیوری دروێنەی نوێ
لە گەردنی گوڵەگەنمەکان
هەڵواسن

دیسان لەگەرمەی شـــیعرەکەیا ئەڵی :-

جوتیارەکان
هەر چەند دوێنێ
شەپۆلی زلی هەڕەشە
ویستی ئێوە بترسێنێ
بەسەر کۆڕپـــــــەی

بروانــە ل ٧

ئاوڕێك لە دەنگێکی تر

کەمال میراودەلی

ڕەش‌بەڵەکێك .. تـــازەو گەرم ..
لەجەژنی چەوساوەکاندا ..
دەنگی بەرز ببێتەوە ..

ئەدەبی کوردی نوێ توانیویەتی‌بچێتە ناو جەماهیــــــرەوە بەتایبەتی کۆمەڵانی خەڵـــکی‌زەحمەت کێش‌و ڕەش‌وڕووت کە خاوەنی هەمـــــــــووبزوتنەوەیەکی شۆڕشگێرانەی ڕاستەقینەن .بەداخەوە ئەدەبی تازە جێ‌ی خۆی لەناو جەماهیر دا نەکردۆتەوە .. ڕەنگـــــە ئەدیبەکانمان‌هۆی ئەمەبگێڕنەوە بۆ نزمی‌ی ئاستی خوێندەواری‌کۆمەڵ ، کە هەندێ ڕاســــتی تێ‌دا هەیە ، بەڵام بەلای منەوەدەبێ بۆ هۆی ڕاســــتەقینە لەتاقـــی‌کردنەوەکانی ئەدیب‌وشاعیرەکان خۆیان‌دا بگەڕێیت وەلەمەشەوە بۆمان ئاشـــکرادەبێت.کە دوورە پەرێزی‌یان لەچوونە ناو خەڵك‌و پەیـدا کردنی تاقی‌کردنـــەوەی ڕاســــتەوخۆ لەناویــــاندا ،وەهەروەها نەبوونی تیورێکی زانستی ، بۆتە هۆی ئەوەی کەئەدەبی ئەمڕۆمان ببێتە ئەدەبی کەمایەتی یا « نخبة » ، کـــەئەمەش دەبێتە هۆی نـــەوەی دەورێکی ئەوتۆ لە گۆڕینـــی‌شۆڕشگیرانەی کۆمــــەڵدا نەبینێ ..

ئەمەش نموونەیەکــه لـــەشیعری کاك ئازاد :-

سروودێکی نوێ

دەهاتە گوێم گۆرانی‌یە ..دەنگێ
بێ‌سۆز .. بێ‌مۆسیقا
بێ‌بەشداری جەژنی نەورۆز
لەکۆڕسا ..
لەئاهەنگی هەژارانا ...
ئەوتراو .. ئەوترایەوە ..
نەك هەر لەوێ .. لەمـالی‌خۆم
لەسێبەری دار گوێزەکان..
منداڵەکان بەو ئاوازە .
سەری خەوێکی شیرینیان.. ئەنایەوە ..
کاتێ‌هاتن .. دێ‌یەکەمیان
قاودا بەدووکەلێ تاوان ..
سروودچێکان لەزمــــان کەوتن ..
دەنگیان لەســـــەر شریتی ڕێ ..
سڕایەوە ..
بۆیە ئەمــن زالکی گەورەی برینەکەی
سەر دڵمم گرت ..
پێشنیازم کرد ..
هەمان سروود .. منداڵێـکی دەنگ‌خۆشی کورد
بیڵێتەوە ..

ئاوڕدانەوە لـەلاوە خـــۆین گەرمەکانی نەوەی تـــازەمان‌و گوێ ڕایەڵ‌کردن بــــــۆ بیروڕاکانیان‌و هەڵسەنگـاندنی باری سەرنجیان بـۆ دەوری ئەدەب‌و ڕۆشن‌بیری لەقۆناغی ئێستای گەلەکەماندا ، بـۆی هەیە کە تێگەیشتنێـــــکی باشترمان دەربارەی دوارۆژی ئەدەبی ڕاستەقینەی کۆمەڵانی خەڵك‌بخاتە بەردەم‌و لەڕووناکی ئایندەی گەلەکەمان ڕێ‌ڕوون ترمان بکات . ئەم جارە کـــاك - (ئازاد مجید) دەناسـن - کە خەڵکی کەرکوکەو تەمەنـی هەژدە ساڵە :

پ : باری ئێستای ئەدەبی کوردی چۆن دەبینی ؟

وەڵامی تەواوی ئەم پرسیارە پێویستی بەشی‌کردنەوەیەکـی تەواوی زەمینەی « لە دایـــك بـوونی » ئەدەبەکەیە ، بـــه جۆرێك کە بیبەســــــتینەوە بەباری ئابووری‌و کۆمەڵایەتی‌و سیاسی کوردستانەوە .. بەڵام دەتوانم بڵێم کە ئەدەبی کوردی ئەمڕۆ پێش قۆناغی مێژوویـی گەلەکەمان کەوتووە - لەلایەن ناوەڕۆکەوە نا - بەڵکـــــو مەبەستم ئەوەیە کە پێــش ئاستی تێ‌گەیشتنی جەماهیری کوردستان کەوتـــــووە .. ئەمەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەدیبەکانمان بەپلەی یەکەم پشت بە تاقی‌کردنەوەی سەر لاپەڕەی « کتێب » دەبەستن نەك تاقی‌کردنەوەی ڕۆژانـــەی ڕاست لەنێو زەحمەتکێشانی کوردا .

پ : تا چ ڕادەیەك ئەدەبی نوێ توانیویەتی دەور ببینێ لەگۆڕینی شۆڕشـــــگێرانەی کۆمەڵدا ؟

بۆ وەڵامی ئەم پرســـیارە دەبێ بپرسین : تا چ ڕادەیەك

لە پێناوی منداڵەکانی فەلەستیندا

وەرگێڕانی : ئەرسۆ

شەوەکانمان ..
بەرۆژ لەگـەڵ ئەستێرەکان
دەدوان
بۆیە منیش .. ئازیزەکـەم
..
رام‌کرد بەدوای ..
کاروانی خەبات‌و تێکۆشـــان
ئێرە رام‌کرد ..
لەوێ رام‌کرد ..
لەمدیو سنوور
چوومە ئەو دیو ..!
نەتۆم بینی ..
نەکاروانی خەبات‌و تێکۆشان
بۆیە لەپاڵ درەختێکا خەوم
لێ‌کەوت
لەم خەوەدا ..
دارو بەردی ..
دۆڵ‌و چیاکانم ماچ‌دەکرد
تاڵەناکاو بانگت کـردم ..
- گیانە ..!
خۆشـــــی لەوێ .. دۆزەخ
ئێرە ..
ئێرەوەیە .. دۆزەخ ئێرە ..
!!
بۆیە منیش ئازیزەکـەم ..
لەدەرگای دۆزەخ چوومەژوور
چونکە زانیم میللەتەکەم ..
لەدۆزەخی لوولـەی تفەنگ
سەر دەردێنێ

مونا پسێنم

- هێمن -

ئەمـن دەمگـــوت لە دنیــاتـــا بمێنم
لەبەر کـەس‌حەســتەمە ســەر دانەوێنم
کەچی ئێســــتا لە داوی‌بسکی تـــۆدا
گرفتـــارم گونـــم مــــو ناپســـێنم

ژیانــم پڕ لە ڕەنجــــەوناهـــــــرادی
بە هەڵکەوتیش نەهاتـــم تووشــی شـادی
دڵم هێند تەنگە هەر جێ‌ی تۆی‌دەبێ‌و بەس
ئەتۆش مـــەحکوومی حەبســی انفــرادی

قەرار بوو بێ‌ی لەگەڵ خـــۆت‌شادی بێنی
نەهاتی گەرچــی پێت‌دابــــووم بەڵێنـــی
لەنێو کوردا نەبـــوو پـــەیمان شکاندن
لــە کوێ فێربووی گوڵم پەیمـان شــکێنی

ئەگەرچی ڕۆیی ، قەت ناچـی‌لـە یــادم
دەکەم یــادت بـــەیـــادی تۆوە شــادم
کــە بارگــەت بۆ هەوار تێکـنـا عــەزیزم
شکا ئەستوندەکـــی تــاوڵی مــرادم

شەوانە هەمنشــینی جامــی‌بـــــادەم
بە بـــادە باپەژارەو غــەم بەبـــا دەم
کە دەستی ڕۆژگار بـــایداسەری مــن
سەری شووشەی شەراب واچاکـە بـــادەم

پێشکەش بە خ.خ.م

ڕونکردنەوەیەکی‌تر

دەربارەی ئــەو ڕونکردنـەوەیەی کاك ئەنوەر شاکەلی لە ژمارەی (١٨٣)ی هاوکاری‌دا نووسیبووی ئەم ڕونکردنەوەی خوارەوە ئەخـــــەمە بەرچاوی‌خوێنەرانی بەڕێز :-

ئەو هۆنراوەیەی من لـــەژمارە (١٨١)ی هاوکـــاری‌دا بڵاوم‌کردەوە ، پەیوەندی بەمن‌و ئەو برا شـــــاعیرەوە هەبوو لەبـــــەرئەوەی لەژوورێکــدا بەیەکەوە ئـــەژین ، وە ئـــەو هەمووکاتێ لەبەر خۆیەوە ئەم‌دێڕە شیعرەی ئەووتەوە :

« **وەکو کۆچی هەژارەکان** »

منیش لە خۆشەویستیمەوە بۆ ئـــــەو برالـــــەیەو وەك - تلمیح - ێ کە هونـــەرێکی‌شیعری‌یە ، دێڕەکەی ئـــەوم بەم‌شێوەیە دارشت :

« **هاوڕێ ! کۆچــــــە ... کۆچی ماتی هەژارەکان** »

وەخستمە نێو دوو کەوانەوە لەشیعرەکەمدا کە گوایە دێڕە شیعری ئەوە ، بەپێکەنینـــــەوەوتی :- لەپەراوێزدا بی‌نووسە ... ووتم تەنیا خستنە نێــو کەوانەکە بەسە ...

ئەنوەر جاف

Institut kurde de Paris

وەزارەتی ناوخۆ لە دەرچوانی قوتابخانەکانی کشتوکاڵ و ئامادەیی هونەرە جوانەکان و هونەری ناوماڵ دائەمەزرێنێت

سەرۆکایەتی جمهوری ئەو پیشنیازەی پەسندکردووە کە وەزارەتی ناوخۆ بۆ دامەزرانی ٥٠٠ قوتابی لە دەرچوانی قوتابخانەی کشتوکاڵ و ١٠١ قوتابی لە دەرچوانی ئامادەیی هونەرە جوانەکان پێشکەشی کردبوو .

ئەو قوتابیانە دوابەدوای ئەو قوتابیانە دائەمەزرین کە لە قوتابخانەکانی ماموستایان دەرچوون .

هەروەها بڕیاردراوە ئەو قوتابیانەی لە بەشی کوردی زانستگای بەغدا دەرچوون ، لەگەڵ قوتابی یە لیهاتوەکان کە لە قوتابخانەی هونەری ناوماڵ دەرچوون بە ماموستا لە قوتابخانە سەرەتاییەکانا دابمەزرینرین .

لەم ڕووەوە وەزارەتی ناوخۆ بەنوسراویك داوای لە پاریزگاکان کردووە ، کە ئەو قوتابیانەی لە قوتابخانە کشتوکالیەکان و قوتابخانەی هونەرە جوانەکانا دەرچوون ، دوای ئەوەی ئەو دەورەیە تەواوئەکەن کە وەزارەتی ناوبراو بەم زووانە بۆیان ئەکاتەوە ، دەست بەجێ بە ماموستا لە قوتابخانە سەرەتاییەکانا دایان بمەزرینن .

وە لەلایەکی تریشەوە وەزارەتی ناوبراو داوای لە پاریزگاکانی دهوك و سلێمانی و هەولیر کردووە کە ئەو قوتابیانەی لە بەشی زمانی کوردی لەگەل ئەو قوتابی یە لیهاتوانەی لە هونەری ناوماڵ دەرچوون دابمەزرینن بەمەرجی قوتابی یە لیهاتوەکانی قوتابخانەی هونەری ناوماڵ لە پیش سالی ٧٠-١٩٧١ قوتابخانەیان تەواوکردبیت .

چلەی لاوی جوانەمەرگ نهاد مصطفی امین

بەبۆنەی چلەی لاوی جوانەمەرگ نهاد مصطفی أمین ژمیریاری پەروەردەی هەولێر ، کۆبونەوەیەکی فراوان لە مزگەوتی ملا أفندی ریکخرا . پاش ئەوەی گەلێك لە کاربەدەستان و فەرمانبەرانی پەروەردەی هەولیرو سەرۆکی دائیرەکان و تاقمێك لە کۆمەلانی خەلك ئامادەبوون « مامۆستا اسماعیل عمر سەرپەرشتیاری پەروەردەو سەرۆکی نەقابەی مامۆستایانی کوردستان لقی هەولیر وتاریکی خوێندەوە . لەو وتارەکەیدا ، باسی رەوشتی بەرزو دلسوزی لاوی جوانەمەرگ نهادی کرد . پاشان بەرێز قازی هەولیر بەناوی کەس وکاری خوالیخۆش بوسوپاسی پەروەردەی هەولیرو گشت ئەو کەسانەی کرد کە ئامادەببوون » .

هەروەها چەند ستایشی پێغەمبەرو ئایەتی قورئانی پیرۆز خوێندرایەوە .

ئەوەی شایانی باسە ، خوالیخوش بو ، لاوی جوانەمەرگ نهاد بەر لەچل رۆژ بەنەخۆشی یەکی کوت و پڕ گیانی بەخاك سپارد . بەراستی جوانەمەرگ نهاد نمونەی مرۆڤێکی چاکەخوازو فەرمانبەرێکی دلسوز بوو .

تا کۆچی‌دوایی هیچ کەسیك لیێ زویر نەبو ، بەلکو گشت لایێك شانازی پێوە ئەکرد .

ممتاز حیدری

چەند قوتابخانەیەکی نوێ لە پاریزگای کەرکووك

بەرێوە بەرایەتی پەروەردەی پاریزگای کەرکوك بریاریداوە ٩ قوتابخانەی نوێی سەرەتایی بۆ کورو کچ لە شاری کەرکوکا بکاتەوە ، وە لەو قوتابخانانە سێ قوتابخانەیان بە کوردی تیایانا ئەخوێندرێت .

ئەوەی شایانی باسە بەرێوەبەرایەتی ناوبراو خەریکی لێکولینەوەی ناوچەکانی پاریزگاکەیە ، بۆ ئەوەی بەپێی پیویستیان قوتابخانەیان لێ بکاتەوە .

وە لەلایەکی تریشەوە بەرێوەبەرایەتی دارستانەکانی پاریزگای کەرکوك چەند رۆژی لەمەوبەر دەستیان بە ناشتنی نەمام کردووە لەسەر ئەو هەزار دۆنم زەوی یەی لە ناحیەی دووبزو ئاغجەلەرو قەزای حەویجە بۆی تەرخان کراوەو نزیکەی ٢٥ هەزار دیناری تێ ئەچیت .

یادداشتێك لە دەرچووانی قوتابخانەی هونەری ناوماڵی هەولێرەوە

نامەیەکمان لە هەولیرەوە لەوقوتابی کچانەوە بۆ هاتووە کە لە سالی ١٩٦٥ەوە لە قوتابخانەی هونەری ناوماڵ (الفنون البیتیە) دەرچوون وەتاکو ئێستا بەبێ ئیشی ماونەتەوەو لە هیچ دەزگایەکی حکومەتا دانەمەزراوون .

وا ئیمەش لەکاتیکا بەکورتی داوای ئەم خوشکانە کە بۆ کاربەدەستانیان ناردووە ئەیخەینە پیش‌چاو ، داواش ئەکەین کە کاربەدەستان بەدەنگیانەوە بچن و نائومیدیان نەکەن ، وە لەو شوینانەی سودیان لێ وەرئەگیریت دابمەزرینرین ، تاکو لەتەنگ و چەلەمەی بێ ئیشی و بێ گوزەرانی رزگاربکرین وە بەپێی توانایان خزمەتی ولاتەکەیان بکەن .

ئەو خوشکانە لەو نامە داواکاری یەی ناردوویانە بۆ هەمووﻻیەك ئەلین :

وەکو ئاگادارین بەهۆی کردنەوەی قوتابخانەی زۆر لە پاریزگای هەولیراو کەمی ماموستا بۆ دەرس‌ووتنەوە لەو قوتابخانانەدا .. ئیستا پاریزگای هەولیر پێویستی بە دامەزراندنی ٧٢٠ مامۆستای نوێ هەیە تاکو ناتەواوی و پیویستی قوتابخانەکان نەهیلیت ، وە سەبارەت بەوەی کە ئەو مامۆستایانەی ئەمسال لە قوتابخانەی (دار المعلمات) دەرچوون لە ١٠٠ کەس تێ‌پەڕ ناکات .. وە ئیمەش ژمارەمان لە ٢٠٠ کەس تێ‌پەڕ ناکات کە لە قوتابخانەکانی هونەری ناوماڵ دەرچووین و ئیستا بێ‌ئیشین .. بۆیە داوا ئەکەین کە بە ماموستا لە قوتابخانەکانا داماندەمەزرینن وەئیمە ئامادەین پاش دامەزراندنمان لە قوتابخانەی دیهاتەکان دەرس بلیینەوەو خزمەتی وولاتەکەمان بکەین .

شکریە کامل

دلسوز حسن احمد

نیپی هونەرە نوێیەکانی کوردی

لەم رۆژانەدا ، چەند هونەرمەندیکی پێش‌کەوتن خوازی شاری هەولیر ، ئەوانەی دەرچوانی ئاموزگای هونەرە جوانەکانن ، بەهۆی کاربەدەستانی پاریزگای هەولیر ، داوایان لە کاربەدەستانی دەزگای گشتی ئیستگەو تەلەفزیون کردوە ، ریگایان

بروانە ل ٧

ئەم هەفتەیە لە مێژوودا

– نەریمان –

ئەم هەفتەیەمان کەلە ١٥تا٢١ی ئەیلول ئەگرێتەوەو رێکەوتی ٢٤ تا ٣٠ مانگی گەلاوێژی کوردی‌یە ئەم رووداوە گرنگانەی تیدا قەوماوە .

رووداوی کوردی :

لە ١٥ی ئەیلولی ١٨٢٠دا گەریدە مستەر (ریچ) گەیشتە سلێمانی .

لە ١٥ی ئەیلولی ١٨٨٠دا کوردە شۆرشگێرەکانی ئیران هەرێمی لاهیجانیان رزگارکرد .

لە ١٥ی ئەیلولی ١٩٧٢دا شاعیر حاجی باقی (بەنگینە) کۆچی‌دوایی کرد .

لە ١٦ی ئەیلولی ١٩٤٢دا کۆمەلی ژیانەوەی کورد دامەزرا .

لە ١٧ی ئەیلولی ١٩٥٩دا کۆنگرەی یەکەمی مامۆستایانی کورد لەشەقلاوە گیرا .

لە ٢٠ی ئەیلولی ١٩٢٣دا یەکەم ژمارەی رۆژنامەی (امید استقلال) بلاوکرایەوە .

لە ٢٠ی ئەیلولی ١٩٤٧دا حسین حوزنی موکریانی (داهاو) کۆچی دوایی کرد .

لە ٢٠ی ئەیلولی ١٩٧٢دا مامۆستا (محمد علی مصطفی) کوچی دوایی کرد .

رووداوی عیراقی و عەرەبی :

لە ١٥ی ئەیلولی ١٩٦٨دا دامەزراندنەوەی کۆمپانیای نیشتمانی نەوت .

لە ١٧ی ئەیلولی ١٩٤٨دا بۆ داواکردنی خواردن و لەبەرکردن لە (کاظمیە) خۆپیشاندانێك کرا ، خۆپیشاندەران لەگەل پولیس کەوتنە شەڕ ٨٨ کەس بریندار بوو .

لە ١٧ی ئەیلولی ١٩٤٨دا نوێنەرەکەی ناودەوڵەتان (کۆنت برنادوت) لە فەلەستین بەدەستی زایۆنیزمەکان کوژرا .

لە ١٩ی ئەیلولی ١٩٧٠دا قەلاچوکردنەکەی ئەیلولی رەش کە سوپای ئەردەن پری بردە سەر تیکۆشەرانی فەلەستینی دەستی پی کرد .

رووداوی جیهانی :

لە ١٥ی ئەیلولی ١٨٣٠دا جۆرج ستیفنسن داهێنەری (شەمەندەفەر) هێلێکی ئاسنی بۆ ئەم مەبەستە لە لیڤەرپول دروست کرد .

لە ١٦ی ئەیلولی ١٨٩٥دا دکتوری فەرەنسایی (لویس پاستور)دۆزەرەوەی میکرۆب کۆچی دوایی کرد .

لە ٢٠ی ئەیلولی ١٥١٩دا گەریدە (ماجەللان) دەستی بەگەشتەکەی کرد .

کوردو کوردستانە کەت بناسە

ابن خلکان :

ناوی (شمس الدین أحمد) باوکی (عەباسە) کوری (ابراهیم) بە (ابن خلکان) ناوبانگی دەرکردوە . لەسالی ٦٠٨ی کۆچی لە (هەولیر)هاتوتە دنیاوە وەك ئەگێرنەوە بەرەگەز ئەچێتەوە سەر بنەماڵەی (بەرمەکی) ، لە هەولیر لەقوتابخانەی (سۆلتان مظفر الدین) خوێندویەتی و لەلای (أم موید نیسابوریە)اجازەی عیلمی وەرگرتوە .

لەسالی ٦٢٦ چۆتە شاری (حلب) پاش ماوەیەکی تر (شام)و نۆسال (قاضی القضاتی) شام بووە لەسالی ٦٦٠ چۆتە میسر ، پاش ماوەیەك گەراوەتەوە (شام)و لە سالی ٦٧١ هەر لەم شارەدا کۆچی دوایی کردووە .

ابن خلکان زیاتر ناوبانگی بەنوسینی کتێبی (وفیات الاعیان وأنباء أبناء الزمان)وەدەرکردوە کە لەماوەی ١٨سال کۆی کردوەتەوەو دەستخەتەکەی لە مۆزەخانەی بەریتانیایە لەلەندەن وەبەچەندزمانیکی تر وەکو (فەرەنسایی و ئەلەمانی و فارسی و تورکی)وەرگێڕراوە وبریتی یە لەدوو بەرگ و لە ٨٦٥ کەسی بەناوبانگ ئەدوێت و تەنها بیر لەوە نەکراوەتەوە کە نووسینی ئەم کوردە بگوزێتەوە سەر زمانی مادەرزادی خۆی .

تێبینی :

بۆ نوسینی ئەم کورتە سەرگوزەشتەیە سودم لەکتێبی (قاموس الاعلام)و (مشاهیر الکرد)و نوسینی جمال بابان وەرگرتوە .

ابن آدم :

محمد کوری ئادەم کوری عەبدوللا لەگوندی (رۆست)ی نزیکی رەواندز لە سالی ١٧٤٧ هاتوەتە دنیاوە ، لە خزمەت باوکی و مامۆستا عبدالله بایەزیدی خوێندنی ئەو سەردەمەی تەواوکردوە . لەسالی ١٧٧٨ بۆ فیربونی فارسی چوەتە (مەهاباد) و ئینجا گەراوەتەوە رەواندز لەوکاتەدا میر محمد پاشا (پاشای کۆرە) حوکمرانی ئەوهەرێمەی بەدەستەوەبوە ، لەوشارە دەستی کردوە بەدەرس‌وتنەوەو اجازەی عیلمی داوەتە مامۆستایان (مەولانا خالیدی نقشبندی و مەلای خەتی و عەلی‌وسانی) پاش ئەو چوەتە گوندی (دێلیژە)و لە سالی ١٨٣٦ لەوێ فرمانی خوای بەجێ هێناوەو ٢٢ نووسینی بەنرخی لەدوای خۆی بەجێ هیشتووە، هەرەگرنگەکانی ئەمانەن (١)مرآة المأمول فی المنطق (٢) شرح رسالة الحساب (٣) شرح اشکال التأسیس فی الهندسة (٤) تعلیقاته علی الجغیمی فی الفلك (٥) تعلیقاته علی شرح السیوطی علی الفیة ابن مالك (٦) مفتاح التنجیم فی شرح التقویم (٧) مرآة المعقول فی المنطق والهندسة والحساب والالهیات والکلام (٨) سلسلة الذهب فی تاریخ حیاته .

بۆ ئەم نووسینە کەلکم لەنووسینی مامۆستا جمال بابان وەرگرتوە کەلە رۆژنامەی (التآخی) بەرواری ٣١-٣-٩٧١ نوسیویەتی .

پێویستی یەکانی ئەم قوناغەی سەرشانی کۆمەلانی جوتیارانی کوردستان

عبدالله بەرزنجەیی

چینی جوتیارانی کوردستان توشی چەندین گیروگرفت و ئازار دان و چەوسانەوە بون وچ لەلایەن خوێن مژو ستەمکار یان لەلایەن دەرەبەگ و رژێمی کۆنەوە . هەر چەندە چینی جوتیارانی کوردستان وەك هەموو چین و دەستەکانی تر هەنگاو هەولی بێوچانی خۆیان داوە تارادەیەك خۆیان لەو کۆسپ و کۆتانە رزگاركردوەو ئەوچوار چێوەیەشیان شکاندوە کە وەك شورەیەك نەی دەهێشت بەمافە رەواکانی خۆیان بکەن .

ئەوەبو جوتیارانی کوردستان وایان لێ هات وەك شورەیەکی پۆلاین بەیەك شان و یەك دەنگ یەکیان گرت و شۆرشگێرانە داوای مافە رەواکانی خۆیانیان کردو چالاکانە بەهاوکاری چینە رەنجبەرو نیشتمان پەروەرەکانی تری ولات قەلاکانی ئیمپریالیزم و دەرەبەگەکانیان روخاندو وەریزی خویان لەژێر ئالای یەکیتی جوتیاراندا ریکخست و بەرەسمی کومەلی جوتیارانیان دامەزراند .

بەلام بۆ ئەوەی بەباشی خەباتی خۆیان درێژە پی بدەن و دەستکەو تەکانی پێشویان لەدەست نەچێت و بەهی‌تر شادبین و هەمیشە بەرەوپێش برون و بەپێویستی ئەزانین ئاگاداری ئەم حالانەی خوارەوە بن .

١ – کۆمەلی جوتیاران هەول بدەن خۆیان بەباشترین چەکی شۆرشگێری عیلمی پرچەك بکەن و بەتەواوی پاشماوەی رژێمی ئاغاو دەرەبەگ نەهێلن کە کۆسپی هەرە گەورەیە لە بەرپێشکەوتنی جوتیاران و ئامانج و ئاواتی ئیستاو پاشە رۆژیاندا .

٢ – گیانی یەکێتی و برایەتی و هەرەوەزکاری لەناو خۆیان و کۆمەلی جوتیارانا بلاو بکەنەوەو سەرەرای هەستی چینایەتی کە مەرجی بنچینەیی یە بۆ جوتیاران .

٣ – پشت گرتنی یاسای چاککردنی کشت و کال و پێشخستنی و خەبات کردن بۆچارە سەرکردنی ئەو ناتەواوی یانەی لەکاتی جێ‌بەجێ کردنیا دێنە پێش .

٤ – هەول دان پێش هەموشتێك بۆ کێلگەی گشتی و دەردانی کوێراوەکان و پاك کردنەوەی جۆگاو کانیەکان و ناشتنی دارو درەخت لەناودێهاتەکان و دەوروبەری جۆگاو کانیەکان و قەدەغە کردنی داردەوەن برین و .. چاندنی زەوی لەهەموو وەرزێکدا و نەهێشتنی بەیارو سود وەرگرتن لە هەموو بەرهەمێکی لادێ .

٥ – کاز بدرێتە دەست ئەوانەی لیهاتوو هەژارن و قازانجیان لە گەل ئاغاو دەرەبەگا ناگونجێ و هەمیشە لەگەل رەشوروتی دێیەکانان و ئاستی بیرو رایان پێشکەوتن خوازانەیە .

٦ – سود وەرگرتن لەکۆمەلگای سوشیالیستی و لەتاقی کردنەوە سەرکەوتووانەکەی کە لەم مایانەدا هاتونەتەکایەوە .

٧ – هەول دان لەگەل خاوەن پەیوەندی یەکان بۆ کردنەوەی قوتابخانەو نەخوشخانەو بەیتال خانەو یانەو بۆراکیشانی کارەباو ئاوی پاك و .. هەروەها سینەمای گەرۆك و هەموشتێکی تر کە هوشیاری سیاسی و ئابوری و کومەلایەتی و کشت و کال و بەخیوکردنی مەرومالات پێش‌ئەخات .

بروانە ل ٧

چەند سەرنجێك لە بارەی « زاراوی کارگێری »ی کۆڕی زانیاری کورد

– عەزیز گەردی –

بەشی چوارەم

(١٠) لەلاپەرە ٤٦٣ بۆ (حفار) ووشەی (کۆلەر) دانراوە ، کەدیارە پاشگری (ەر)یان هاویشتۆتە سەر رەگی چاوگی (کۆلین) بۆ دروست‌کردنی ئاوەلناوی بکەر .. بۆ ساغ کردنەوەی ئەمە دەبێ بزانین کە ئاوەلناوی بکەر چۆن دروست دەکرێ ؟ هەروەها دەبێ ئەوەش چاوگی (کۆلین) چۆن و بۆچی بەکاردەهێنرێ و تاچە رادەیەك ئەو لەگەل ئەو مانایەدا دەگونجێ کە بۆی‌دانراوە ؟

(ئاوەلناوی بکەر) لەکوردی‌دا + کوژ) .. لێرەدا بەپێویستی بەزۆر چەشن‌دروست دەکرێ ، نازانین لەباسەکەمان دەربچین و وەکو بەزیادکردنی پاشگری نموونە بۆ ئەو هەموو شتانە (ـەر) یا (یار) یا (ۆك) بینین و روونیان بکەینەوە ، یا (نۆك) یا (ندە) یا چونکە باسەکەمان تایبەتی نی‌یا (وـی) یا (ا) بۆ رەگی بە ئاوەلناوی بکەر ، هەر فەرمان ، یاخود بەهۆی زیادکردنی پێشگری (ب) و پاشگری ئەوەندە باسی دەکەین و لێی دەدوێین کە یارمەتیمان بدات بۆ (ر) بۆ رەگی‌فرمان وەك بخۆر ساغ کردنەوەی ئەو شتەی کە یا بەهۆی زیادکردنی پێشگری مەبەستمانە لێرەدا بیخەینە روو (ب) بۆرەگی‌فرمان یا زیادکردنی ئەوێش ووشەی (کۆلەر)ە ، پاشگری (و) بۆ بناغەی هەندێ ئەم ووشەیە بەپێی ئەو چاوگ ، یا ئەوەتە بەهۆی دەستوورە کراوەبە ئاولناوی زیادکردنی رەگی فرمان بۆ بکەر : ناوێك وەك (پیاوکوژ = پیاو

« رەگی فرمان + ەر »

دەستوورانەی کە بۆ دروست کردنی ئاوەلناوی بکەر هەن بەسەر هەموو ووشەیەکدا تەتبیق بن و هەروەها مەرجیش نی‌یە هەر ووشەیەك بەو هەموو دەستوورانەی سەرەوە بکرێتە ئاوەلناوی بکەر ، چونکە جۆری دامەزرانی ووشەکە خۆی و چۆنیەتی بەکارهێنانی لەناو کورداو چۆنیەتی دا تاشینی شتی تری وەکو (ناوکراو .. هتد) تارادەیەکی باش ئەو رێگەو دەستوورە دیار دەکا کە ئیمە بەهۆی ئەوەوە ئاوەلناوی بکەری بۆ دابتاشین .. لام‌وایە ئەگەر بەهۆی ئەم دەستوورەوە :ـ

(ناو + رەگی فرمان)

ئاوەلناوی بکەر بۆ ووشەی (کۆلین) دروست‌بکەین زۆر زۆر راستترە . کە رەگەکەی (کۆل)ە و ئەو رەگە باوێینە

خۆ دیاریشە مەرج نی‌یە ئەم

دوای هەر ناوێکەوە نەوە دەردەخا کە کولینەوەکە لەو کەوتۆتەوە ، وەکو (دارکۆل) (دیوارکۆل) ...

جگە لەمەش من واتێ دەگەم کە (حفار)ی عەرەبی بەرادبەر ـ کۆلەر ـ ئەگەر کۆلەر راست بێ ـ نی‌یە لەبارەی مانـاوە ، چونکە (حفار)ی عەرەبی ماناکەی بەم جۆرەیە : « حفر حفرا الارض : احدث فیها حفرة . وحفر الطریق :امر فیها بمشیە علیها . » (المنجد ل ١٤٢) . دیارە (حفر ـ حفار) بۆ هەلکۆلینی زەوی بەکاردێ و بۆ زەویش ئیمە لەکوردی‌دا (کۆلین) بەکار ناهێنین بەلکو (هەلکۆلین) یا هەلکەندن) بەکار دێنین . چونکە لەکاتی زەوی هەلکۆلین‌دا وایە زەوی قوول دەکرێ بەلام لەکاتی قوول‌کردنەکە خۆلەکە بۆ سەرەوە هەلدەگیرێ .. کە ئەمانەش (هەل)یان هاتۆتە پێش ، خۆ ئاشکراشە پێشگری (هەل) زۆر کاریگەری جیاجیای هەیە ، یازۆر هێزو تەووژم و گوڕو تین بەو وشە دەدات کە دەچێتە سەریا ،

گرنگترو گەورەترینیان ئەوەیە کەمانای بزووتنەوە بەرەو هەوراز دەدات وەك ـ هەلگەڕان ـ هەلفرین ـ هەلچوون ـ ـ هەلزنان ـ ..جا لەبەرئەوەی لەکاتی چال لێ‌داندا زەوی هەلدەدرێ و خۆلەکە بۆسەرەوە دەبرێ بۆیە ـ هەلکۆلین ـ یا ـ هەلکەندن ـ راستترە لە ـ کۆلین ـ . ـ کۆلین ـ ئەوکاتە بەکاردێ کە بزووتنەوە بۆ سەرەوە نەبێ بەلکو بۆ لاتەنیشتەکان بێ وەك (دیوارکۆلین ـ یا ـ دارکۆلین ـ .. بۆیە بەلای من بۆ ـ حفار ـ ـ هەلکولین ـ یا ـ هەلکەندن ـ بکرێ بە چاوگی دروست‌کردنی ئاوەلناوی بکەر راسترە ، ئاوەلناوی بکەریشی بەم

بروانە ل ٧

هونەرو زانست

عبدالله سراج

هونەر ـ کەرووالەتێکی کۆمەلایەتییە ـ پەیوەندییەکی پتەوی بەهێزو توانای مرۆڤەوەیە ، کە رووبەرووی سروشت ئەبێتەوە لەلایەك و ـ لەلایەکی ـ تریشەوە بۆ دەست گرتن و زال‌بوون بەسەر ئەو سروشتەداو دەربرینی نهێنی ـ یەکانی ، هەربۆیەشە جیاوازییەکی ئەوتۆی نییە لەگەل زانستداو کارەی ئەبینێ لەرێرەوی کۆمەلدا . ئەگەر زانست‌ریگامان بۆ خۆش‌ئەکات لەزانینی هۆی روودانی شتەکان و رووالەتەکانی سروشت . هونەریش رێگە خۆش‌ئەکات بۆ بینینی رووخساری ئەو شتانەو جوانی ئەو رووالەتانە . ئەگەریش زانست لەبنەرەتەوە بەندبێ بەچەند رێژیم و یاسایەکی گشتی‌ی شتەکانەوە (الاشیاء) . خۆ هونەریش پەیوەندی لەگەل رووخساری ئەو شتانە ئەبەستێت و پرسیار لەمەبەستی شتەکان و کاروباری میتافیز ـ یقیاش ئەکات . خۆ ئەگەریش زانست واقعمان بخاتەوە بەرچاو وەك هەیە . خۆ هونەریش روانینمان لەئاست ئەو واقعە قوولترو روونترو خەستتر ئەکاتەوە .

هاتو سەرنجێکی ووردمان لەلاپەرەکانی مێژوودا ، چەندناوێکی وامان بەرچاو ئەکەوێت کەوا ئەو دوو ریگایەیان (هونەرو زانست) گرتۆتەبەر وەك (میخائیل ئەنجیلو) و (لیۆناردی داڤنشی) و (گوتە) و زۆری‌تر .. ئایا چۆن ئەم نەمرانە توانای یەکخستنی هونەرو زانستیان بووە ؟ ئایا هونەرو زانست لە چ دوو ـ ریانێك بەیەك ئەگەن ؟ بۆ روون‌وکردنەوەی ئەم مەبەستە ئەبێ بگەرێینەوە سەرچاوەکانی هونەرو زانست ، لەپاش پشکنین و لێکۆلینەوەیەکی زۆر ، بۆمان روون ئەبێتەوە

بروانە ل ٧

institutkurde paris

هوزانڤانەکێ کورد

سەرهوزو توریت کرمانجی دێژی ئەڤ وەلامەدان.

● من لسالا (١٩٦٥)ێ دەست بڤەهاندنا هوزایاکری.

● یابەری هەمیا من گوتی (بناڤێ سرودا پێشمەرگەی) بو. براستی خاندەگەهێت نژادی نهوپتر دگونجیت دگەل ڕەوشتێ مللەتێ کورد، لەوخاسمە مللەتێ کورد پێتڤی ماڤێت نەتەوایەتیێ نە، کیماتیێت تورڤانێت کورد لدەڤەرا بەهدیناە (لدهوکێ) گەلەکن، ئەوژی دیارەژساڤایا پارێزگەها دهوکێ یە، هەروەسا نەبونا (ژێدەرا ـ المصادر ـ) لپەرتوکخانا دهوکێ ئولێکەتیا تورڤانێت دهوکێ.

بێ گومان پێشکەڤتنا تورێ کوردی لدهوکێ لسەرملێت تورڤانێت گەنجن ئو بهاریکاریا ماموستا ئوزانایێت بەهدینا. دڤێ دەراڤێدا ئەم بناڤێ ئێکەتیا تورڤانێت کورد لدهوکێ گەلەك سوپاسیا خودیاردکەین ئو بشانازی بوسەیدایێ هێژا (هاشم عقراوی) پارێزگەهێ دهوکێ بوبەرهەڤینا وی بو هاریکاریا ئێکەتیێ لدهوکێ.

پسیاراتەژمن لسەرڕوانگەی ئەز دبێژم ئەڤە نەڕێکەکا نوی یە چەند گەنج ئو تورڤانێت کوردیادەست پێ کری، هەکە خزمەتا مللەتێ کورد تێدابیت ئوخرابی نەگەهیتە تورەی کوردی دێ یاباشبیت.

پسیاراتە ژمن بو (ئەحمەدێ خانی): خانی نوینەرێ تەخەکا بلندبو بەلێ دلسوژێ تەخا ژاروبەلنگازبو. خانی گەلەك جارا دنڤیسینا خودا گوتنا (نقد ـ عملە) بکارهینا ئەرێ ئەڤ وەشەیە بوپارەی بکارهینایە یان بوزانیاری ئو تورەو سامانێ ئەدەبی.

بیروباوەریا من ئەوەکو خانی دەست بنڤیسینا هوزان ئوتورێ کوردی کریە، مروڤەکێ زانا ئودلسوژێ مللەتێ خوبو، ئەم دبینین چاوا ئەوزانا ئوتورڤانێت کورد ددیروکێدا دبێ بەهەرن، سامانێ وانێ تورەییێ

دیتنەك دگەل هوزانڤانەکێ دتاریێدایە، دبن جەورا تورکو عەجەمو مللەتێت دیدا، ژهوزانڤانێت بەهدینا برادەر دپێشەکیا مەزینێ لسەرنژادێ کوردی ئاخفتی ئودیارکری (احمد عابداللە زاخولی) بوجیهانی کوکورد خودان بنیاتو بنەتارن خودان زانست ڕێبەرێ ئانەویاسێمێلێ. وتورەنە.

چەند پسیار ژێهاتنەکرن جارێ بەرێخو بدەینە ڤان هەردو مالکێت هوزاناوی :

گەردێ هەبا من سەرفەرازیەك
صاحب کەرەمەك سوخەن نەدازەك
نەقدێ مەدبوبە سکەمەسکوك
نەدما وە هەبێ ڕەواج و مەشکوك

پشتی هنگی دبینین ئوڤروەکێ لڤان چەند مالکێت هوزاناوی :

گەردێ هەبامەژی خودانبەك
عالی کەرەمەك لەتیفەدانەك
عیلمو هونەرو کەمالوازعان
شیعروغەزەلو کتابو دیوان

ئەڤ جنس ببا لباوی مەعمول
ئەم نەقد ببا لنکوی مەقبول

ئەگەربێن ئوباش ئەکولین لڤان چەند مالکێت هوزانێ دێ بینین کوخانی بەهراپتر پیت بسامانێ تورەی کریە نەکو بێژین کو لسەرپارا ئاخفتیە چونکە ئەگەر لسەرپارا گوتبیت دادیارکەت بومە پارێت وی ئو لسەر دەمێ وی حکومەتێ یان ناڤێت وان پاشایا... پاشایێت ئەدەبی دیارن دهوزانێت ویدا وەکو دە فەرموت :

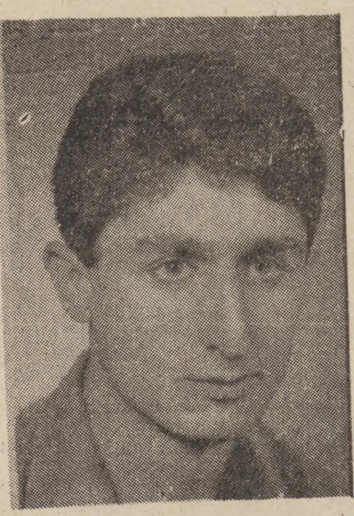

منوی علما کەلام مەوزون
عالی بکرا لبان گەردون
بێناڤە ڕەحما (مەلێ) جزیری
پێ بکرا عەلی حەریری
کەیفەك وەبدا فەقی تەیران
حەتابە ئەبەد بمایە حەیران

درستکرنا : صدیق

چیرۆك

دبێژن ڕوژەکێ مرۆڤەکێ دەولەمەند هەبو لباژێرەکی، ئەو مرۆڤ وەزیرێ سەرۆکێ وی بازێری بو. ئەوی چار گۆڕهەبون ودڤیا گوڕێت وی فێلبننە سنعەتکارێ. ئینا هەر ئێك فرێكدە بازێرەکی گەلەك ژێك دیرما بخوینن دەمێ سێ سالا. بەلێ بەری ئەو ژمالدەرکەڤن، هەرچار پێکهاتن کو ڤێك کەڤن دجهەکیدا وەختێ دزڤرنەڤە. بشتی سێ سال بورین، هەرچار خربون لوی جهی ئەوێ وان دگەلك گوتی. وهەرئێکی دیارکر سنعەتێ ئەوفێلبی. بدایێ مەزن گوت ئەزیێ فێلبیمە دیتنا و دیارکرنا چ عەردێ تشتەك لێ ڤەومیبیت. برایێ کچکتر گوتی ئەز یێ فێلبیمە دزیێ وەساکو کەس پێ نەحەسیت دبن دەستێ دزەکێ فیلەباز. ئەوێ ژوی بچیکتر گوتی ئەز بیێ فێلبیمە هاڤێتنا تیروکڤانا وئەز گەلەکێ سەگڤانبیم. بربرا برایێ بچیك گوت ئەزیێ بیمەجخسیەکێ چاك.

دەمێ ئەو گەریانەمال، بابێ وان گەلەك کەیف بدیتنا وان‌هات. وئێك بدی ئێکیرا وی پسیار ژێکرن و چ سنعەتێ ئەو فێلبین. وەختێ وی دیتی هەرئێك یێ فێلبیە سنعەتەکی بێهناوی‌هات کو گۆرێت وی‌یت خەمسار نینن. چ حالێ هەی، بابێ وان پێ خۆشبو بزانیت کیش وان زیرەکترە دسنعەتی خۆدا. هەروەسا ڕۆژا باشترێ گازیکرەوان وگوتێ : (من دڤێت ئەز بزانم ژێهاتناهنگو). ئێجاوی گوتە گۆڕێ خۆیێ مەزن (بەرێ خۆ بدەدارا دبەنیان ئەوادیر وبێژەمن توچ لسەر دبینی).

گۆڕێ مەزن بەرێ‌خودایێ وگوت : (باب، هێلینا قەلەرەشکەکێ پالسەر دارێ، سێ‌هێك یێت تێدا، وقەلەرەشك یانڤستیە لسەرهێکا).

بشتی هینگی باب زڤری لگوڕێ خۆ یێ بچیکتر وگوتێ : (هەکە ئەڤە راستبیت، هەرەنك دارێ وهێکەکێ ژبن قەلێ بینە وەساکۆ قەی پێنە حەسێت).

وەرگێرانا محەمەد ئەتروشی
ژگۆڤارا (سەینیك سەمەچار)
یاهندی

گوڕێ دوێ چونك دارێڤە وپشتی بێهنەکێ گەریاڤە وکوت : (باب، ئەڤەهێك، منژبن قەلێ ڕاکر وەساکو پێ نەحەسێت).

بدیرا گوتە گوڕێ خۆ یێ سێ ئەزدێ هێکێ ڤەنم لسەرهندەك خیزی دیریا سەت پێنگاڤا، سەر تەئەوە توتیزەکێ پاڤێژییێ وبکەیە دوکەر).

ئەوی بدلێ خۆستێرکا خۆ کێشا وهاڤێتێ لنیڤەکێ داوگرە دوکەر. هەر وەسا بابێ تەماشەکرە گۆڕێ خۆیێ بچیك و گوتێ : (راکەڤە ڤێ هێکێ وبێکڤەنە وەسا کوکەس نەزانیت یاشکاندی).

گۆڕێ بچیك ئامیرێت خۆ ئینانە دەرێ وهێك پێکڤەنا ونیشا بابێ خودا. بابێ‌وی گەلەك کەیف بژێهاتنا وێ‌هات وەختێ چ شینێت شکاندنێ نەدیتین لڤێلیجکێ دا. وەزیری بێهناوی‌هات بزیرەکیا گوڕێت وی وڤەسەکر بو سەروکی ژێهاتناوان.

برەخ ڤی بازێریڤە بازێرەکێ دی یێ هەی. لسەر پایتەختێ وێرێ مرۆڤەکێ دفن بلند وبەلەخاز یێ هەی. ئەوی دڤیاکچا سەروکێ ڤی بازێری بۆخۆ بینیت. بەس کچك پێ رازی نەدبو وگەلەك کەرب ژێ ڤەدبون ژبەرنەراستی وچەبوجیریت وی دگەل خەلکیدا.

ئینا ڤێ مرۆڤی شەڤەکێ هێزەکا جەکهەلگرا هنارت وبێ دەنگیڤە چونە دمالا سەروکیڤە وکچك رەڤاند. ڕوژا باشترێ سەرۆکی بانك کرە مرۆڤێت خۆ یێت مەزن وگوتە وان ئەو تشتێ قەومی وبدیرا گوت : (هنك هەمی دنانن من چەنت کچا خۆ دڤێت، وریکەکا بتنێ یاهەی کوکچاخۆ بزڤرینمەڤە ئەوژی ئەوە ئەزشەڕەکێ هەلبخم دگەل وی وکچا خۆژێ بستینم وەختێ ئەز وێ تشکێنم).

وەزیرێ‌وی گوت (بمەزنا هیاتەکەمە، ئەم دشێین بچینە شەڕی دگەلتە، بەبێ شەر بناسیت نەخۆشی و تەلافەتا خەلکی نە. تو بۆچی لرێکەکا دی ناگەرییێ کو کچکێ بزڤرینیەڤە ؟)

سەرۆکی گوتێ : (ماچ رێکێت دی هەنەژشەری زێدەتد ؟)

وەزیری بنەرمیاتی ئاخفت (بمەزنا هیاتەکەمە، هەر گوڕەکێ من سنعەتەکی دزانیت ڕێ بدەوان، ئەز باوەردکەم کوئەودێ بسەرفەرازی کچاتە زڤرینەڤە). ئەڤ ئاخفتنە چوت سەرێ سەروکی‌را وگوتێ (هەکە گوڕێت تە کچامن زڤراندەڤە، ئەوا چ ژمن دڤێت ئەز یێ لبەر وان ڕاوەستایمە).

وەزیری جابا گوڕێت خۆ فرێکر وگوتێ ئەو ئاخفتنا باوەریێ ئەواوی دگەل سەروکی گوتی. پێکڤە گوڕێت وی سویندخارن ئەو تەخسیر نەکەن چ یا ژوان بێت لسەرخاترا سەروکی.

بشتی وەختەکێ کێم‌را، هەر چار دەرکەفتن وبەرێ خۆدا وەغەرێ، دەلیڤەکێ ئەو گەهشتنە بازێری وان دڤێت ئەوێ لبن دەستێ مرۆڤێ

بروانە ل ٧

ژمێژوویا کەڤن

عبدی دهوکی

مەگوت : دەما سەعید بەگێ ئاکرەیی هاتیە ئازاکرن میر مەحەمەدی بەرێ‌خوکرە بەغدا والیێ بەغدا ویدەمی (حافظ علی پاشا) بو، والی زورژلەشکرێ میر مەحەمەدی ترسا ئوهەستێت خو ژێ کرن، والی چو لنك خونەهێلا ژچاکیاڤە بو میر مەحەمەدی بەلکو بگەهیتە پێکهاتنەکێ دگەل، حکومەتا ئوسمانلی زانی کووالیێ بەغدا زورێت ترسیت ڕابون لەشکرەك هنارت ژستەمبولێ بسەروکاتیا (مەحەمەد پاشا ئینجەبەیرەقدار) دگەل کاغەزا بو والیێ میسل ئو بەغدا ئودیاربەکرێ ئو میرێت کوردستانێ کو هاریکاریا بەیرەقداری بکەن. دەما میر مەحەمەدی زانی کولەشکرێ ئوسمانلی‌هات وی‌ژی لەشکرێ خو بەرهەڤکو ئوجابداسمائیل پاشای ئوسەعید پاشای ئو ڕەسول بەگێ برایێ‌خو کوبهێنە شەڕێ بەیرەقداری ئەونجوژی چوبو ئامێدیێ (ئانکو بەیرەقدار) چی گوندێ گەهشتییێ سوت ئو تالان کر و گەلەك خەلك کوشتن، دەما جابا میر مەحەمەدی بوسمائیل پاشای چوی کوبهێت بوشەڕێ بەیرەقداری، سمائیل پاشالناف نێروەیابو قەلاتاوێ ئاڤادکرەڤە پشتی هەڕفتی، بەیرەقدار گەهشتە گرعەرەبی ئوهنارتە دیف میرێت شێخانێ ئەوژی هاتن بێ ترس وان گوت دەیناکەتەمە، پاشی دەماهاتین هەمی گرتن ئوکوشتن مالێت وان تالانکرن ژنکێت وان ڕەڤاندن بچیکێت وان ژی دگەل خوبرن گەهاندنەمیسل، پشتی ڤێ بسەرکەفتنێ بەیرەقداری لەشکرێ خوکرەڤەدابچیت بەرەو ڕواندزێ. سمائیل پاشای مروڤەكدرستکریێ زیرەکێ دەست گەرم د گوتێ (جورنەقەب) ژعەشیرەتا زێباریێ بو، هنارتە گرعەرەبی دا بەیرەقداری بکوژیت، جورنەقەبی لخو کرەشەف ئو خوگەهاندەخیڤەتا بەیرەقداری دیت یێت جهێت خوڕا یێ نڤستیە، جورنەقەبی بەیرەقدار دابەر خەنجەرا ئەوکەلەخێ دجهێت وی‌را هنجنی لبەرتی خەنجەرا ئو خوهاڤێتڤەگەریاڤە، پاشی دیاربو کوبەیرەقدارنەبو دجهێت خوڕامێهڤانەك بو وێ شەڤێ لسەر جهێت وی نڤستی، دەما بەیرەقدار چوی‌بو ڕاواندزێ، میر مەحەمەدی لەشکرەك هنارتە بەراهیکێ بسەروکاتیا (ڕەشیدیەگێ)، دگەل وێ چەندێ کومەلایێت وی‌وەختێ وەنەدکر کو شەڕێ تورکا بهێتەکرن چنکی تورك بوسلمانن ئوسەروکێت وان خەلیفێت دینێ ئیسلامێ نە.. بەلێ دسەروێ چەندێڕا لەشکرێ میرمەحەمەدی چوبەراهیا بەیرەقداری، لسەر (زێبێ) بەهدینا هەردو لەشکر گەهشتنە ئێك، بەیرەقدار شکەست لەشکرێ وی خو لبەرلەشکرێ میر مەحەمەدی نەگرت، بەیرەقدار پاڤەزڤڕی حودکەلا ئامێدیێڤە حساردا سمائیل پاشای کاغەزەكبو مەلائەحیایێ مزویری‌هنارت گوتی : کوهاریکاریا دوژمنێ مللەتێ کوردنەکەن هەرکیێ هاریکاریا بەیرەقداری بکەن چو ئیمانوی نامینن، ئوبونڤیسی دێ چاواهێتە ژبیرکرن دەمابەیرەقداری بچیکو تفالێت کوردا ئوژنکێت وان دفروتنە میسلیا سمائیل پاشای قەلاتائامێدیێ داحسارێ ئوهەر کاغەز بوخەلکێ ئامێدیێ هنارتن حەتا دیماهیکێ شیای بەیرەقداریژی وێرێ هەلکەنیت، سمائیل پاشا چوتێدا بێ‌شەڕ. ئوئاڤەدانکرەڤە جارەکادی ئو قەلاتێت وێ ئاڤاکرنەڤە، ئو سەنگەرە لێ دانان چاك ئاسێ‌کر.

ئەمدێ بەرپەرەکێ‌دی نڤیسین ژ مێژووا بەری بێ‌گومان ئەڤە ژێ یاگرێدایە بمێژووا نوی‌ڤە ژێك نەبزدیایە..

مەگوت دەمێ عەلی بەگ خەندقاندی ژناوی لشنگارێ‌کرە ئالوزی ئومەدیت چاوا وێ تولا مێرێ‌خوڤەکر..

پشتی میر مەحەمەد زڤڕیەڤە ژجهێ‌بەهدینا لەشکرێ‌خو زێدەکر بونە (٣٠٠٠٠) هزار چەك هەلگر، ژوان (١٠٠٠٠) هزار سیارە ئویێت دی پەیادە، میر مەحەمەدی سێ‌خزینەدار هەبون :

١ ـ فەقی ئەحمەدێ خەتی کرەخزینداریێ‌خو یێ‌تایبەتی.

٢ ـ فەقی ئوسووێ جولەمێرگی کرەخزینداریێ کوما پارێت دەمانێ وزێرەسەرێ.

٣ ـ مەحەمەدێ شاترا کرە خزینداریێ پارێت ژڤەمچیرێ ئوێ مالو نافمالیاوان ژێ‌دهێتە وەرگرتن.

شیلا نونانێددا میهڤانا ئو پێدڤیا ئومەلاو فەڤاژ خزینا خوددان.

مەعاشێ لەشکری ورابتا، ئوێ ئاڤاکرنێ ژخزینا دووێ دهاتەدان.

پارێت هاتنەدان بوملەتی (بهەروە) ژ خزینا سێ ددان ڤانهەرسێ خزیندارا سەروکەك هەبو یێ دهاتەدانو ستاندن دنڤیسین.

میری هندەك لەشکر دبن چاڤدێریا شامراد بەگی ڤەهنارتە لاجانێ ئوبوناف موکریا، لەشکرێ وی‌شیا دەڤەرا لاجانێ داگیرکەت ئو قەلاتەك (لپەسویێ) ئاڤاکر ئویادی ل (نەلوسێ) دیشان قەلاتا جرانێ‌ژی نویڤەکرەڤە، لەشکرێ حکومەتا قاجاری نەشیا خولبەر لەشکرێ میر مەحەمەدی بگریت ئو نەشیا ژجهێ‌خو بکەنەدەرێ، حەتا سالا (١٢٥٠)ێ دەما (مەحەمەد شاهێ قاجاری هاتیە سەر حوکمی، ئەو ئو میر مەحەمەد پێکهاتن لسەر وێ پێکهاتنێ میر مەحەمەدی لەشکرێ خو کێشا ژ ناف موکریا ئو سننجێ ئومراغە ئوتەڤریزێ بو لاجانێ ئولویرێ ما.

ژڕەوشتێت مللەتێ

نڤیسینا : ع . نقشبندی

ژڕەوشتێت دهێتەکرن برویێ ئو بشەڤێ‌ژی، چەند یاریکەر هەبن هەمی دێ بەشداربن دکرنێدا، پشتی تەڕوهشکی دهەلاڤێن کا دێ کی کەڤیتەبەر گەهێ (ئان گەڕا) کێ یە.. یێت بیتە دوراوی، دێ‌چاڤێت‌وی گرێدەن پارچە پەڕوکەکی قائم کەن لچاڤێت‌وی، ئان دەرسوکەکێ دێ‌هاڤێنە چاڤا ئو چاك شدینن، دێ دەرسوکەکادی سەری لێ بگرێ ئێخن ئو دەنە دەستی، ئویێت دی دێ‌خوژێ دەنەپاش ئو ئێك ئێك جار جار دەستێ‌خو ـ ئان تبلێت‌خو گەهیننە عەردەکی ژ لەشێ‌وی ئان جلکێت‌وی ئەوژی گورزێ‌خو لدورخو وەربادەت کا دێ فکێ کەڤیت ئو هەڤال دێ خو دەنەپاش، ئان جار ـ جار ئێك ز یاریکەرادەنگەکی ژخو ئینیت ئو جهێ‌خو ڤەگوهێزیت، یێ چاڤ گرێدای دێ لدیف دەستێ وی، ئان لدیف دەنگێ‌وی گورزێ‌خو هەلوشینیت بەلکی ڤێ بکەڤیت یاریکەر لدوزێ چاڤ گرێدای دێ لدیف دەستێ‌وی، ئان لدیف دەنگێ‌وی گورزێ‌خو هەلوشینیت بەلکی ڤی بکەڤیت یاریکەر لدوریێ چاڤ گرێدای دێ لدیف دەستێ‌وی، ئان لدیف دەنگێ‌وی گورزێ‌خو هەلوشینیت بەکلی ڤێ بکەڤیت، یاریکەر لدوریێ چاڤ گرێدای هێنوچن ئوجهێت‌خو دێ گوهوڕن، هەکە گورزێ خو لئێکیدا دێ بیتەگەڕاوی، دێ چاڤا لوی گرێدەن، ئو یێ چاڤ گرێدای دێ ڕابیت ژبەر گەهێ ئو ئەوژی دێ گەهبتە هەڤالادێ لدور یێ چاڤگرێدای زڤڕیت، بەلێ هەکە گورزێ‌وی فکەسێ نەکەفت دێ هەر ئەو مینیتە لبەرگەهێ..

گەلەك جارا وەسا چێدبیت یێ چاڤگرێدای دێ چیتە دتەبقادا، ئان دبەرا ئو گومتلا هەلنگڤیت، ئان دێ دسەر خودا چیت ئو کەفیت دێ هەمی پێ کەنە کەنی. یێ چاڤگرێدای چو نابینیت دێ لدیف دەوسا هەڤالا ئان لدیف دەنگێ پێدوان، ئان خش ـ خشا جلکێت وان بەلێ یاریکەر دێ خو ژێ ڤەدەن ئو دێ جهێ‌خو ڤەگوهێزن، گەلەك جار چێدبیت ئێك دمینیتە لبەرگەهێ، ئو نەشێت کەسێ بدەت دێ مینیتە لبەر درسژ حەتا چاك دوەستیت ئو ماندی دبیت، بەلێ کێم جارا ئێك ژیاریکەرا دێ چیتە شویناوی بێ‌ی کو بهێتە دان، هەکە یێ چاڤگرێدای درێژ مالبەر گەهێ ئو اچاڤێت وی مانەدگرێدای دێ گێژ بیت ئو سەودا سەر دبیت، دیماهیکێ دێ وەلێ‌هێت نەشێت کەسێ بدەت هەردێ لدورخو زڤڕیت ئو دێ گورزێ‌خو (ببا) ئێخیت بەلێ فکەسێ ناکەڤیت، یێ ژ هەمیا زیرەكتر ئەوە یێ نەهێتە دان، یێ ژ هەمیا شڕ ئو بێ چارەتر ئەوە کو درێژ بمینیتە لبەر گەهێ ئو دێ‌خوسارەت بیت.

دبیرهاتنا قەدری جان نەمر

شیعرا مصدق توفیق

ماموستا ئەڤروکە سالەك بووری
جانێ نەمری تەچویەناف گوڕی
بێ دەنگ بوی ژژینێ
بئاخێن قامشلی و تاخێ کوردا
برینێن شویرها ئامێدومەردا
ژانێن دەرسیم و وانێ
گریا کوردستانێ
سینە لتەسوت
جەرگ کرە سەڕاد
چەرمێ تە کەلوت
نەهێلای ئازاد
پێنجی وشەش چاربیتوچارێ
کەلەما جەرگێ تە خارێ
کەلەمێن بن‌دەستی
خویناتە گەستی
دیڤەلانکا ...
کورەمارا ...
بەکروکا ...
کریمشەخت هەردەم بەردەرکا
ماموستاا ...
نەئەوین یێ تڤەنگێ
بهێلین بگریت ژەنگێ
نە بەغەمگین ...
نەکەین بوتە بیرهاتن
نوبەدارین ...
مەلبەندێن مە کەلاتن
بووارگەها مەوزینێ
بو بابا گوڕگوڕ مێردینێ
فیشەکین بو پێژڤەچونێ
دسوژن تەختێ شاهی
مەهاباد دکەن ساهی
لەشامێ بجلکێت کوردی
دهێنەسەر گوڕێ‌تە
دەمالسەر شانووێنوانێ
دبیستن دەنگێ عەیشەشانێ
دەمێ .. مەمێ ئالان
دمدم خانێ کوردان
لبیستگەهێن دیاربەکر دبیستن
دەمێ زێڕێ ڕەش
بومە دبیت بەش
لشنگارێ نەڤێن شێخ ئادی
شەلوشە پکێن کوردی دکەن بەر
دەمێ لدێرکێ چارکنارا
ئەم نەهێلین خویکێ لسەرکارا
ویدەمی پەیکەرا
لهەمی بەردەرا
بوتەو هەڤالا
دکەین وەك ئالا

(١) ئامێد : ناڤێ بازێرێ
(٢) ژیێ هوزانڤانێ نەمردەمێ مری (١٩١٦ ـ ١٩٧٢)ێ
(٣) پێژڤەچون : ناڤێ کوردێن سوریایێ .. قەدری جان
(٤) لدیاربەکرێ بیستگەها بزمانێ تورکی.
(٥) دێریك : ناڤێ سەردونیایێ لکوردستانا

دیاربەکرە دمێژووا کوردیدا . قەدری جانی (٥٦) سال بون پارتەکا وەلات پارێزی بو لناف سەردەمێ خو سکرتیرێ وێ بو. رادیو ئوتەلەفزیون هەیەوی گوندیە هوزانڤان لێ‌هاتیە تورکیا.

مصدق توفی
زاخو

institutkurde paris

رۆژنامەنوسی نیگارکێش
ئەناتولی بارکرافچنکو

ممتاز حیدری

ئەناتۆلی - بار ، سـەروکی نیگارکێشەکانی ئاژانسـی دەنگوباسـی « نۆڤۆسـتی»یە .. ئەم ناوە ، واتە ، ئەناتـۆلی نزیکەی چل ساڵ زیاترە بە نیگارکێشێکی گەورە لە ولاتـی یەکێتی سۆڤیێت ناسراوە .

بەرهەم و کردەوەکانی ، ئەم نیگارکێشە گەورەیە زۆربەی رۆژنامەو گۆڤارەکانی سوڤیەتی پڕکردۆتەوە .. باشـترین تابلۆو کردەوەکانی ئەناتـولی لە موزەخانە گەورەکـانی ولاتی سـوڤیێت پارێزراوە ،وەك « موزخانەی پۆشـکین ، تریتیاکۆف ، مۆزەخانەی روسی لە شاری لینینگرادو چەندانی تر .. »

لەوکاتەی ئەناتولی قوتابـی بوو ، لە ئەکادیمیەی هونەرە جوانەکان لە شاری لینینگراد لەچەند رۆژنامەیەکیش‌دا ئیشی دەکرد ، کە ئەوکاتە سەرەتای گەشەکردن و خەملانـدنی پیشەسازی ولاتی سـۆڤیێتی ساوابو . رۆڵە نەبەردەکـانی گەلانی سۆڤیێت ،زۆر بەجۆشەوە لە کارگە پیشـەسازی‌یە گەورەکاندا ، لە جموجولێـکی فراوان دابوون .. کە هەوڵو فروکەوانی جەنگی کاری دەکردو کوششی ئەوان ، کارێـکی تایبەتی بەم هونەرمەنـدە بەخشی جگە لەمەش خـۆی لەخۆیدا خاوەن توانـاو بەهرەیەکی مـەزن بو . هەمیشە بەسەردان دەچـوە کارگە پیشەسازی‌یە گەورەکان هەروەها سـەردانی کۆڵخۆزەکان و وەرشە دەریایی یەکانیشی دەکرد . لەسەردانە-کانی‌دا ئیستگەکانی کارەباشی فەرامۆش نەدەکرد .

راستی‌یەکەی نیگارەکـانی هەمووی ، بریتی بوون لـە لێکۆڵینەوەی نایابی رۆژنامە گەزیێتی ، کە لە سەر لاپـەڕی رۆژنامەکاندا بلاودەکرایەوە .

پاش برانـەوەی دووەم جەنگی جیهانی ، رۆژنامـەی « پراڤدا »و چەند رۆژنامەیێکی تر دەستیان بە بلاوکردنەوەی نیگارەکانی ئەناتۆل کرد .. ئەو نیگارانەی کـەوا لە ئیستگەکانی : «کراسنویارسك براتسك ، ڤولگوگـرادی کەهرەمایی .. هتد » .

ئەم هونەرمەندە ، لەکـاتی دووەم جەنگی جیهـانی‌دا ، لەبەرەی لینینگراد لەبەشـی دەفتەری نیگارکێشانیـش هاورێیەکی هەمیشەیی بـو ، تەنانەت ، لەئاسمانیـش ،ئەوکاتەی لەسەرپشـتی فروکەی بومبا هاوێژ « بی-٢ »دەفری پەنجەو قەلەمەکـەی لەکارابو .

ئەناتولی دەلی : « لەکـاتی جەنگ‌دا ، (مرسم)ـەکەی بۆ فروکەخانە گواستەوەو بەشێك لە فروکەیەکدا بۆ نیگارکێشان تەرخانم کرد » .

ئەناتولی لە فروکەخانـەدا ،لەنزیك فروکەکاندا ، لەژووری تۆپ تەقاندنی فروکـەدا ،هەردەم نیگـاری جۆربەجۆری دروست کردوە ، کە هەمووی ئاوێنەی هەلویست و قارەمانێتی رۆڵە جەنگاوەرەکان بـوون ،

نیگارەکانی ئەناتـولی ،ئەمرۆکە نرخێکی مێـژووی ئیجگار زۆریان هەیە ، چونـکە رەنگدانەوەی قارەمانێتـیو لەخوبوردنی رۆڵە دلێرەکـانی گەلانی سوڤیێتە لەکاتی رۆژانی رەشی جەنگ‌دا .

پاش برانەوەی جەنـگ ،هونەرمەندی مەزن دووبارە بۆ (مرسم)ـەکەی گەرایـەوەولەسەر نیگارکێشان رۆیشـت بەلام ئەم جارە ، بەشـێوەو روخسارێکی تر ، کـەرەستەی نیگارەکانی ، مروڤە بەناوبانگەکانی سوڤیێت بـو ، وەك : نووسـەرو ئەدیبو موسـیقاژەنو کەسـانی مـەزنو چالاکەکانی سەردەمی ژیانـی ئاشتیانەو بنیات‌نان .. واتـا نیگارەکانی پاش جەنـگ رێگایەکی نوێی داهێنەرانەتری گرتەبەر ، سـۆزی دەرون لەگەڵ ئەو « واقع »ە ئالـوزو کارەساتەکانی پاشـماوەی جەنگ ، هەروەها دەسـت پێش‌خەری کۆمەلانی خەلـك لە دروست‌کردنی ژیانێـکی نوێ ، ناوەرۆك و شـەقلی نیگارەکانی بوون . بەڵگـەی ئەم راستی‌یەش ئەو (٣٠٠) تابلویەیە کـە بریتین لە نیگارەکانی کەسانی چالاکو ساڵ مەزنی سۆڤیێت .. لەدانـە (١١٠) تابلۆ لەپێشـانگای زارو نووسەرانی وولاتی سـوڤیێت لە ساڵانـی ١٩٤٧ - ١٩٤٩دا پێش‌کەش کران . هـەر لەوکاتەشدا رۆژنامەو گۆڤارەکانی سۆڤیێت ئەو نیگارانەیان بلاو دەکردەوە ، لیرە بۆ نمونە ناوی چەند ئەدیبێکی گەورە دەبەین وەك : « فادییێـف ، باجوف ، فیدین و چەندانی تر» هەروەها باسی نمونەیەکی تر دەکەین ، ئەویش بەلگەیەکی تری بەهێزە لەم رووە ، تابلـوی « ئێوە بەرپرسیارن !» بەهەشت [illegible] لەساڵی ١٩٦٠ [illegible] لەم ساڵانەی دوایشـدا دیسان چەندین نیگـاری دەربارەی کەسانی رۆشنبیرو موسیقاژەنە گەورەکان دروست کرد ، وەکو : « خاچەدوریان ، سولوفییف سیدوف ، دزرجنسکی و هی تر»

ئەناتولی - بار ، کـە ئێستاکە سەروکی نیگارکێشەکانی ئاژانسی دەنگوباسـی « نوڤوستی »یە زۆر سەردانی ناوچەو هەرێمەکانی وولاتـی سوڤیێت و دەرەوەی دەکات ،لەم گەشت و سەردانانەی ،دەفتەری نیگارکێشـان هەمیسـان هاورێیەکی هەمیشەییـەتی ، ئەوەی دەبینی لەنیگارەکانی‌دا رەنگ‌دەداتەوە .

ئەناتولی - بار کرافچنـکو، هونەرمەندی مەزنی گـەلی یەکگرتووی روسیایە خەڵاتی دەوڵەتی وەرگرتووە هەروەها ماموستایەکی گەورەی هونەری کۆماری لیتوانیای سۆشیالیستی‌یە چەند پروژەیەکی گـەورەی بەدەستەوە هەیە ، کە بریتین لە وێنەی هاودەم ، هـەر نیگارێکی ئەو پروژانـەیە ، بەشێکە لە تابلویەکـی زۆر مەزن و گـەورە لەژێـر سـەرناوی : « خەلـکی سوشیالیزم »(١) .

(١) سەرچاوەی ئەم باسە گۆڤاری « المدار »ی سوڤیتی‌یە کە ئاژانسی دەنگوباسـی نوڤوستی دەری دەکات .

مۆنۆپۆلیی خەم

**بازرگانە عەودالەکان
دڵ بەردە گیان سەهۆڵەکان
زیقاوڵە دەنگ دەهۆڵـەکان
لە بازاڕی رووداوەکـان
خەم ئەفرۆشن
لە پێشانگای هەڵوێستەکـان
خەم ئەفرۆشن**

●

**من خەم ئەکرم
مامە خەمە
شاگردمە
من خەم ئەکـرم
هەر بێ‌بەشێ بلێ هەمە
بابێتە ، لام
دڵم مۆنۆپۆلی خەمـە**

●

**خەمی هەموو
وەرزەکانمان
بەخوێن ئەکرم
خەمی هەموو
دەرسەکانمان
بەخوێن ئەکرم
تەختەی هەموو
خەمەکانم
بەچاو ئەسرم**

●

**بەپلوسکی خەمدا ئەڕۆم
بەهەنسکی خـەم خـۆم
ئەشۆم
نانـی بێداری خـەم‌ئەخۆم
لە کـەلاوەی خـەم‌داشوومم
من بـۆ پوولی خـەم‌ئەلبوومم**

●

**کە خەمێك بم مشـووری چەمەکان بخۆم
کە چەمێك بم مشـووری خەمەکان بخۆم
مۆنۆپۆلی شێتی خەمم
خەمی هەمووتان ئەنۆشم
بەلام لەبازاڕی دڵما
بێجگە لەهەڵمەت و هیوا
هیچ شتێکی تر نافرۆشم**

دلشاد مەریوانی

ئەم هونەرمەندە و پەیکەرێکی جوانەمەرگ

ئامادەکردنی : محمود زامدار

کاکە ئەنوەری جزیـری لـەساڵی ١٩٤٥دا ، لـە شـارە خنجیلانەکەی سەر هـەرسێ‌سنور - زاخـۆ - ی ئازیز لە دایك بوە . لە سـاڵی ١٩٦٧ لە بەشی(پەیکەرتاشین)ی سەر بە ئامۆژگەی هونـەرەجوانەکان دەرچوە ئێستا لـە قوتابخانەی - بەدرخـان - ی ئامادەیی زاخۆدا مامۆستایە .. لـە زۆربـەی زۆری پێشانگاکانـی ئامـۆژگـاو قوتابخانەیی‌و یەکەم پێشانگای‌هونەرمەنـدانی کـورد لـە بەغداو یەکەم پێشـانگای‌مامۆستایانـی پـەروەردەی هونەری لە دهۆك‌و لەپێشانگای‌مامۆستایانی پـەروەردەی هونـەری عێراقی -بەشداربوە-سەرباری ئەوەیش گەلێ وتارو لێکۆڵینەوەی هونـەری بلاوکردۆتەوە .. هەروا گەلێ تابلۆو پەیکەری بۆ دۆسـت‌و ئاشناو کلێسەکان دروسـت‌

کردوە .. ئێستا خەریـکی ئامادەکردنی کتێبێکە لە بـارەی (چۆنیەتی وتنـەوەی پەروەردەی هونـەری لـە قوتابخانەکـان) دا ..سەیرترین روداوێك کە لە ژیانی ئەم هونەرمەندەدا روی دابێ- لەم چەرخەی پیکاسـۆ - دا ، روخاندنی ئەو پەیکەرەی بەناو(ژنێکی خەواڵو)وە کـە لە (یانەی فەرمانبەران)ی زاخۆدادانابو ، بەدەسـتـو چنگڕۆکی کۆنەپەرستو داخ لەدڵو بازرگانانی خوورەوشت‌و ئاین‌و باوەڕ . لە پەنای گەلێ‌ بروبیانوی پروپوچـی وەك : (ناشیێ‌و حەرامەو نابـێ‌و گیانی بت‌پەرستی‌و خوانـە ناسی) لە ناو خەلـکی ئەم‌ناوچەیە بلاو ئەکاتـەوە .. ئەمەیان با بۆ مێژووی هونەری‌بەجێ بهێلین‌و چەند پرسیارێك لە کاکە ئەنوەری هونەرمەنـد بکەین ..

● **کاك ئەنوەر - بـەرای تـۆ - گرنگترینی ئـەو گرفتانەی کـە دوچـاری‌هونەرمەندی کورد هاتـوون چین ؟**

- بەرای من ، لاتـەرازی‌ودوورەپەرێزی‌و پشت گرێ‌خستن‌و نەبونی کۆمەلەو رێکخراوێکی‌رێك‌وپێك کە هەمو هونـەرمەندانی کورد بە خۆوە بگرێ‌لەگەڵ ئەوەش کـە بەهرەو توانایەکی مەزنی هونەری لـەکوردستان‌دا هەیە ، بـەلام بێ‌کەسەو پەرش‌و بـلاو ..ئەلێن : لە سـلێمانی‌دا کۆمەلەیەك هەیە ، نـاوی(کۆمەڵی هونەرو وێـژەی کوردی) یەو گوایە لە بەغدایش لقێکی هەیە ؟! باشە تا ئێستا چ بەرهەمێکیان هەبـووەودەسکەوتیان چیە ؟ ئایـا توانیویانە لە غەیری سلێمانی‌وبەغدادا ، وەك دهۆك‌و زاخۆو ئامێدی لقیان بکەنـەوەو پەیوەندی لەگەڵ هەمـو هونەرمەندانی کوردستان‌و عێراق پتەوتر بکەن ؟ یا هەوڵی کردنەوەی چەند پێشانگایەك بدەن لە ولات‌و دەرەوەی‌دا ، یا هەوڵی کۆڕبەستن‌و کردنەوەی مۆزەخانەیەك ،یا موسابەقەیەکی هونەری ، یا دوورسـتکردنی چەند پەیکەرێك بۆ گـەورە پیاوان‌و خەباتکەرانی ئـەم میللەتی کوردە بدەن ؟ چەنـد پرسیارێکەو هیچی تر !

● **دای خۆتەو ئازادیشی .. باشە ئەی هونەرمەندانی ئێمە، لەباریان‌دا هەیە سوود لـەو کۆنەسامانە هونەریە وەرگرن کە لە ناو ئەشکەوت‌و لە قـەد تاشەبەردە لوسەکانی چیاکانی کوردستان‌دا هەڵـکەنراون چۆن ؟**

- سروشتی جوانی ولاتـی ئێمە سـەرچاوەی سروشتانی هونەرمەندە ، کوردسـتانی ئێمەش پڕاوپڕە لە گـەلێ کێلەبەردی داتاشـراوو شوێنەواری کۆنی هونـەر ،چ لەسەر کەپکەشاخەکان‌و چ لـە ناخی ئەشکەوتەکان‌دا ، کـە پێویستیەکی زۆری بـە پاراستن‌و چاودێری‌و کردنەوەی مۆزەخانەیەکی تایبەتی هەیە . لام وایە مۆزەخانەی سلێمانی بەردی بناغەیەکی باشە ، بۆ مۆزەخانەیەکی گەورەو فراوان لە سەرانسەری کوردستان‌دا . سەرباری ئەمانەش پیشەمیللی‌و هونـەرە فۆلکلۆریـەکان سەرچاوەیەکی تری لێ‌هـەڵێنجاندنی هونەرمەندی رەسەن‌و راستەقینەی کـوردە .. با خۆمان لە مەولا بزانین بەدەشتی شارەزوورو شاملۆو بەکرئاواو بێگۆم‌و بادین‌و سۆران دا چ هەیەو چۆن سودی لـێ‌وەردە گرین !!

● **باشە ، ئەی کـام هونەرمەند کاری تێکردوی ؟**

- (جواد سلیم)ی مەزن‌و (فایق حسن)و (میکاییل ئەنگیلو) و (داڤنشـی) و (هنری مۆر) و (پیکاسۆ) و (پۆل کلی) ..!

● **ئەی کامە رەنگت خۆش دەوێ ؟**

- رەنگی قاوەیی کراوە .. بڕۆنزی سپی .. !

● **ئەو شتەی خەوتی پێوە دەبینی ؟**

- تەواوکردنی خوێنـدنی بەرزم لە دەرەوەی وولات‌دا .

● **دواپێشنیازت ؟**

١ - دورسـتکردنی مۆزەخانەیەکی گـەورە لـە کوردستان‌دا .

٢ - دورسـتکردنی مۆزەخانەیەکی تایبەتی بۆ کارو بەرهەمەکانی هونەرمەنـدانی کورد .

٣ - دانانی رابەرێـکی تایبەتی دەربارەی هونەرمەندانی کوردستان .

٤ - کردنەوەی پیشانگایەکی گشتی بۆ هونەرمەندانی کورد لەشارێکی کوردستاناو لەپاشا گێرانی بەنـاو شارەکـانی عیراق‌دا .

٤ - پێویستە هەمو دام‌و دەزگا رۆشنبیری‌و هونـەری‌و ئەدەبی‌و رەسمیەکانی کوردی بایەخ بە هونەر بدەن‌و دەست بۆ هونەرمەندانی کورد درێـژ بکەن .

ئەرخەوان

جوانی و ئازایەتی و [illegible]

- ئاردەلان -

شاشۆخی ئاوایی بوو ، لـەدروێنەو شەن‌و شـەغرەو هەڵسووڕاندنی ئیش‌وکـاری ناومالدا لێ‌هاتووبو ، باوکی هەرچەند هەژارێـکی نەخوێندەوار بوو بەلام بەچاوی یەکسانی لەگەڵ کـوڕەکانی‌سەیری ئەکرد ، ئیشـی پیاوانەی پێ ئەسپاردو بەرگی‌ژنانەی بۆ ئەکرد .. ئەرخەوان هەر خۆی ئەرخەوان بو ..

زۆر حەزی بە خوێندەوازی‌ئەکرد بەلام ناوچەکەیـان قوتابخانەی تیانەبو ، کە ئاغـابراکەی ئەبرد بۆ بێگار ئـەو لە جیاتی براکەی ئیشی گرانی‌ئـەو روژەی ئەگرتـە ئەستۆی خۆی .. لـە شەڕی‌عەشیرەتگەری دا (کـە ئەو سەردەمەدا باو بووە) چەکی لەخۆی ئەبەست‌و لەگـەڵ پیاوانی خێڵەکەیانا لەسەنگەری پێشەوە تەقەی لەدوژمن ئەکرد .. جوانی‌و ئازایەتی وەکـوخشلی زێڕ هەموو لەشـی داپۆشیبوو ، ئاغا ئەیویست بۆ حەمە کەچەلی خزمەتکاری خۆی بیخوازی‌و باوکیشـی بەهیوا بو بیدات بە عـەولای برازای‌و خۆیشی حەزی لە کوڕەجوتیارێکی هاومالی خویانـی ئەکرد ..

(دیوەخانی مالی ئاغایـەوباس هەر باسی ئەرخەوانە) .

- کورە حەمەکەچەل
- بەڵی قوربان
- سبەینی زوو ئەسپەکوێتم بۆ زین کە
- ئەی ئەمشـەو قوربان !!
- ئەمشەو .. ئەمشەو ..

(نەختێك بیر ئەکاتەوە .)

- ئەمشەو بچو مـیرزاغەفورم بو تەمێ بکە !
- قوربان ئەمـە ئەکاتـەچەند ..!!

- هەرچەند (١) هاتیتەوە بۆت بـارە ئەبرم
- قوربان باوکـی زۆر لاسارە
- لاساری لەگەڵ ئێمـە دا چۆن ئەکری
- ئەمرت بەجێیە گەورەم

مام کەریم لە گوێ ئاگردانەکەدا دانیشتووە ئاگـای لە حسێنی شەهید نیە ، پـورە خاوەر پەیتا پەیتا گـڕی ئاگرەکە خۆش ئەکـات‌و ئەرخەوانیش بەپێوە خەریکی تەشی رستنە .

- خوا بە خێری بگێـری دوێنێ شـەو لەخەومـا داز قەزوانی سەر خەرمانەکەمـان ئاگری تێ بەر بوو بوو .
- وەی پیاوەکە چـی ئەگێڕیتەوە ، قەزاو بەلـلا دوور ، ئەوە چۆن دلت دێنێ وا بلێی .
- ئاغا تووشی سەمەرەیەکان نەکات باشە .
- دوێنی بە هەسەنی وتبو جارە مەرەزەکە مەکێلن .
- نەموت !! ئەوە کشتی بیانووە .
- ئینجا ئەم نە ئەو ..
- ئەوەی تۆ ئەلێی وانابێ، بچینە هەر لایەك ئاغایـەك‌و حەمەکە چەلێکی لێیە .

(ئەرخەوان تەشی‌یەکـەی لەدەست کەوتە خـوارەوەو رووی کردە باوکی) .

- ئێمە بـە ئازەقـی ناوچاوانی خۆمان ئەژیـن .. لە هەرلا قەدرو حورمەتمـان بپارێزرێ لەوێ ئەبیـن‌و داکۆکی لەسەر خۆشـمان ئەکەین .
- کچم مەسەلەکە شـتێکی ترە تاکو دەرەبەگـایەتی لە ریشـە هەڵ نەکەندرێ ئێمەو مانان ناحەوێینەوە .
- ئێمە چونکە باوەڕمان بە خۆمان هەیە هەر سەرکەوتـوو ئەبین .
- کچم شەڕی برایماغـا بە من ناکرێ .
- ئێمە تەنیـا نین .. ئاواییمان هەموو لە گـەلە ..
- وس بن ئەوا حەمەکەچەلی پیاوی ئاغا هات ئەوەکـو قسەکانتان بۆ ئاغا بگێڕێتەوە .
- مام کەریم لەمالە .
- بەلی حەمەگیان ، فەرمو وەرە ژوورەوە .
- ئەرۆم .. سـبەینی مەچن بەهیچ لایەکدا ئاغـا ئیشی پێتانە .
- دەوەرە ژوورەوە دوو قسەمان بۆ بگێڕەوە .

(حەمەکەچەل جگەرەیەکـی داگیرساند و بە کۆلانەکەی مالی مام کـەریما سەرەو ژوور بوێ دەرچوو) .

- ئاغا ئیشی چی پێمانە ؟
- من ئەقلم بڕێ مەسـەلەی

بڕوانـە ل ٧

ئەری ئەمناسی؟

کوسار محمد امین

سەرەتاکان سەرەتای زمـان گرتنی پرسیارەکان . سەرەتای سروشە نەبیستراوەکـان لـەبزوتنەوەی کات‌دا . سەرەتای بەرچاوکەوتنی رەنـــگە ئاوێتەکانی شوێنە مەیوەکان .

داگیرم ئەکەن لەم دێـوی مالی نوشتە نووسی وەجـاخ کوێری ئەم دێیەوە، سەرخۆش ئەبم‌و بۆیان دەرئەچم .

وا سەدو سیی هەفتەیـە چاودێری چەتونەکانم . جگەرە ئەکێشم‌و ئەڵێم : رۆژتان باش ئەڵێم : دانیشن . گـورانی بێ‌ووشە ئەدەم بە گوێیان‌دا لێیان ئەپرسم : ئەزانن بـۆ چی هاتوون ؟

- بۆچی هاتووین ؟

لە گۆشەیەکەوە مێزەر شلێ بانگم ئەدات : بانگت ئەکەن . ئەڵێن : ژنێ بێنەو هەمووی ئاسمان ئەبێت .

سەرەتای کـارە ئاسمانەکان لە بەیانی‌یەوە دەستی پێ ئەکردو تا چواری پاش‌نیـوەڕۆی ئەخایاند . مانوو مانوو بـە کۆڵانی باوش هەراجخانەکەدا ئەڕۆشتین : - هەرزانتـرین چێشتخانەیەك ؟

- ئەوەتا لەو دێو پالتـۆ فرۆشەکەوە .

بێرێکانمان لائەبردو بـە کـەللەی رووتەوە چێشـتی هەرزانمان ئەلێستەوە ، ئەمـان ووت : بەسمانە دەنـگی عەریف « کحێوش » ناگاتـە تەقەی دانانی جامە ئاوەکان .

ئاوێنەکان تاقی ئەکەمەوە . پیاوە حەساوەکانی پاڵ دیواری مالی کوێخا ئەژمێـرم .

بڕوانـە ل ٧

institut kurde de paris

پاشماوەی : چەند سەرنجێـــك

دەستووره دروستدەکرێ :
ئاو + رەگــی فرمان = ئاوەئاوی بکەر
گۆڕ + هەڵــکەن = گۆڕهەڵکەن
بـیر + هەڵــکەن = بیرهەڵکەن
چــاڵ + هەڵکــەن = چاڵهەڵکەن .

بەم چەشنە راست وایــە بەپێی ئەو شتەی کە هەڵدەکەنرێ مانای حفار دیاربکرێ وەك : « گۆڕهەڵــکەن - چاڵهەڵکەن » نەك ووشـەیەکی موتلــەقی وەك - گۆڵەر - دابنرێ .

١١ - لەلاپەڕە (٤٣٢) بـۆ - اعتذار - بووردن خوازی - دانراوە ، ئەمەشیان لەدووکەرت پێکهاتووە (بووردن - خوازی)و لەکوردیدا هەر کردارێـك لەدوو پارچە پێك بێت ، پارچەی دووەم تەسریف دەکرێو یەکەم وەك خۆی دەمێنێتەوە وەکــو (پێشاندەدا - پێشـانیدا - پێشاندان) .. ئەگەرچـــی لەکوردیدا هەندێ ووشــەهەن کە بەهۆی کردارێــکی ترەوە تەسریف دەکرێن وەك (ئیشدەکا - ئیشی کــرد - ئیشبکە - ئیشکردن) بـەڵام ئەوەی لەدووکەرت پێکهاتبێ دووەم کەرتی تەسریف دەکرێو بەپێی ناوێ کردارێــــکی یاریدەدەری بخەینەسەر بــۆ تەســـــریفکردن وەك (ووره‌بەردان) دەبێ بڵێـــین (وورە بەردەدا - وورەی بەردا - وورە بەربدە) بەهیچ جۆرێ رێزمانی کوردیو چەشــەی کورد رێگامان نادا کەبڵێـــین « ووره‌بەردان دەیگــــرێ - ووره‌بەردان گرتی - ووره‌بەردان بگرە » .. بەگوێرەی ووشەی (بووردنخوازی)یش هەمــان شتە ، دەبێ بەشـــی دووەمی تەسریف بکرێو بگــوترێ : « بووردن دەخوازێ - بــووردن بخوازە - بووردنی خواســت) خۆ ئەگەر بگوتــرێ « داوای بووردن دەکـــا » « داوای بووردنی کرد » (داوای بووردن بکە) جوانو بەجێترە ...وە دەستووری زمانەکــەمانو شێوەی دارشتنەکــەی رێی ئەوەمان نادا بڵێی « بووردن خوازی پێشکەش کرد » وەکــو ماموستایانی - کــۆڕ - لە روون کردنــەوەکـــەیاندا نووسیویانە : « دەتوانین بڵێین بووردنخوازی پێشکەش کرد - ل ٤٣٢ » ئەمەو بەلای منـــــەوە باشتروایە لەجیاتی (بـــووردن خوازی) ووشەی (تــەوازۆ خواستنەوە) بۆ (اعتــذار) دابنێین . چونکە ئەم ووشەیە لەناو کوردەواری زۆربــاوەو دەگوترێ : (تـــــەوازۆی لێخواســـتەوە - تەوازۆی لێبخــوازەوە - تـــەوازۆم لێخواستەوە) ئەگـــەرچی ئاشکراشە کەووشەی یەکـــەم (تەوازۆ) لەبنەڕەتەوە بـــۆ (تواضع)ێ عەرەبی دەگەڕێتەوەو لەچەرخی کوردی دراوەو ئـەم (تەوازۆ)یەی لێدەرچووە .. وابزانم بوونی ئەم جۆرە ووشە بێگانە لەچەرخ دراوانە لەزمانی کوردیمان کەم ناکاتەوە بەڵکـو دەوڵەمەندترو فراوانتــری دەکاتو پێشتری دەخات .

١٢ - لەلاپەڕە (٤٧٤) بۆ (سایلۆ) ووشەی (کـەندوو) دانراوە ، (کەنـــدوو) لـەو کوردەواری‌یە لەقوڕ دروســـت دەکرێو لەسەر پێچـــکانەو سەری کراوەیەو لەلای خوارەوە کونێکی خڕی تێدەکرێ بـــۆ دەرهێنانی ئەو دانەوێڵەی کـە لە کەندووەکە دەکــــرێ .. کەندوو تایبەتی‌یە بە دانەوێڵەو بچووکیشە لەدوو سێ قەسناغ دەغڵو دان پتر ناگرێ !! وایە سایلۆش بۆ دانەوێڵە داکردن بەکاردێ بەڵام مەفهـــــوومی کەندوو زۆر بچووکـــــــەو ئەندازەیەکی کەم لەدەغڵودان دەگرێ کەچی (ســایلۆ) زۆر زۆر گەورەیە .. لە کــــوردەواری‌دا ووشەی (عەمبـــار) هەیە ، عەمبار خانوویەکـــی بچکۆلانەیە لەسەر پێچکـــان دروست دەکرێو ســــــەری دارەڕێ دەکرێو سواغ دەدرێو دەرگایەکی بچووکی تێدەکرێ بۆ دەرهێنانی دەغڵو دانەوێڵە کە تێی‌دادەکرێ . جا عەمبار هەرچەندە گەورەبێ هەر ئەبێو ووشەی (عەمبار) راستەوخۆ داکردنی ئەندازەیەکــــی زۆر لەدەغڵودانمان دێنێتەوە بیر ، بۆیە لام وایە چاکتروایە بـــۆ (سایلۆ) (عەمبار) بەکاربێنین نەك (کەندوو) .. بەتایبەتی کە لەناوچەی هەولێردا لـەزۆر شوێن بەسایلۆ زلەکەی هەولێر دەگوترێ (عەمبار) ئیــدی ووشەکە ئـــەوا رۆیشتووەو خەڵکەکە خۆی دیاری کــردووە ئێمە بۆ رێیان لێ بگرین .. ئەوەندەش هەیە ماموستایانی - کۆڕ - لەلاپــــەڕە (٥٠٦) (عەمبار)یان بۆ (مخــزن حکومی) داناوە . خۆدیــــارە (مخزن حکومی) هەموو جۆرە شتێکی تێدا هەڵدەگیرێ بەڵام (عەمبار) تەنیا گەنمو جــۆو دانەوێڵەی تێدادەکرێو بــەس بۆیە راست نی‌یە بۆ (مخزن حکومی) (عەمبار) دابنێین . چاك وایە بۆ (مخزن حکومی) ووشەی (کۆگە) بەکــاربێ کەبریتی‌یە لەجێگـــــــــەی کۆکردنەوەی شت .. هەرچۆن بێ (سایلو) بەهیچ جــۆرێ نابێ (کەندوو)ی بۆ دابنرێ چونکە ئەگەر لەلای لادێی‌یەك بەو سایلۆ زلە بڵێی کــەندوو پێت پێدەکەنێ .. بۆیــــــە باشتراویە یا (عەمبار) بەکار ببرێ یا هەروەك خۆی (سایلۆ) بهێڵرێتەوە .

ئەمە بەکورتی بریتی بــوو لەچەند سەرنجێکی خێرایـــی دەربارەی هەندێ لەزاراوەکانی - کۆڕ -و بۆیەش بەوەنــدە وازمان هێنا چونکە مەشــتێ نموونەی خەرواریکەو بەشێکی زۆری زاراوەکان پێویستی‌یان بە چاوپێداگێڕانەوە هەیـــەو پێویستی‌یان بە لێ کۆڵینەوەیەکی زانیاری قووڵ هەیە بـــــــۆ چەسپاندنو دارشتنیان لەسەر بناغەیەکی پتەوو پۆڵایین .. جارێ بەوەندە لێ گەڕاین ئەگەر ماوەبوو دێینەسەر لێ کۆڵینەوەی هەندێ زاراوەی‌ترو تا ئـــەو کاتەش هەربژین .

پاشماوەی : پێویستیەکانی ئـــــەم قۆناغـــــەی

٨ - ئەرکی ســــــەرەکی کومەڵی جوتیاران‌و سەرکردەکانی کومەڵ ئەوەیە کــــــە جوتیاران هان بدەن خۆیـــان خوێندەوار بکەن‌و کوڕەکانیان بنێرن بۆ قوتابخانە تاکو سو، لە بلاو کراوە ببینن‌و لەدنیاو خەباتی چینایەتی باشـــــتر بگەن .

٩ - بۆ ئەوەی ئەوانـــەی سەرەوەو زۆر شتی تر لەنــاو جوتیارانا بلاو بیتەوە ئەرکـی سەرشانی سەرکردەکـــانی کومەڵی جوتیاران ئەوەیە کــە جوتیاران بەخۆشی تی بگەیەنن‌و لەسوودو قازانجی خۆیـــان شارەزایان بکەن .

١٠ - لەهەر هەرێمێـــکدا دەورەی تایبەتی بۆ کادیرانی پێشکەوتوی کۆمەڵی جوتیاران بکرێتەوەو تابتواندرێ باشتر بەربەرەکانی هەموو بیـــرو رایەکی کونەپەرستانەو رەگەز پەرستانەو خوپەرســــتانە بکریت‌و گیانی نیشـــــتمان پەروەری‌و کوردایــــــەتی‌و چینایەتی پێشکەوتن خوازیان لەناو پتەوو بەهێز بکریت ..

پاشماوەی : ئێمە وخوێنـــەواران

بێشکەکانتان
بگرمێنێ
ئاواتی زێڕ ..لەنێو جەرگی دەویەکانتان
دەربهێنێ
بەڵام جۆشی رزگار بوونتان
رۆژ دوای رۆژ
کڵپەی ئەخــــوارد ... ئەگەشاوە

لە ئەنجا ما هیوادارین کاك عبدالکریم دەس لەو رێبــــازە شیعریە هەڵنەگرێ .

بەرمایێ :- چیرۆك ..

بەلەخاز . ئینا هەر ســــێ برایابەرێ خودابرایێ خۆیــێ مەزن دگوتێ : (برا ، بــەرێ خۆبدێ وبێژەمە تۆ چ دبینـــی دمالاوی مرۆڤی‌قە) .

ئەوی بەرێ خۆدایێ وبشتی بتهنەکێ گوت : (کچــــــك یازنجیر کریە دمەزەلەکێ‌ڤە و دەرگەهێ ئودێ یێ‌مکـــــوم گرتی‌یە وکلیلکا دەرگەهی یــا بزنجیرەکا زێریڤە ویابحــەفکا وی مرۆڤی‌ڤە ، ویێ‌لیبـــــەر ئـودێ‌چار نوبەدارێت هشیار دراوستاینە بشیرێت گاڤلانی کێشانیە دەر) .

دەمێ بیەشەڤ ، ئەو چۆنـــە نێزیکی مالێ . دبرایێ دزیکەر چو دمەزەلا نڤستنا وی مروڤی ڤە وکلیلك ژقرکاوی ڤەکر بێ بێ‌حەسپاناوی وبرایێ ســـێێ بێدەنگی هەر تیرەك لسـنگێ نوبەدارەکی وەرکر وئێــــك بدی ئێکی ئێخست . برایـــێ جخسی چودمەزەلێ ڤەوزنجیر ژکچکێ ڤەکر .

بشتێ چەند رۆژا وان کچك گەراندەڤە . گەلەك کەیفــا سەروکی هات وەکی کچاخـــۆ دیتی ساخ و ساخلەم وی‌گۆتە کچاخۆ ئاخفتنا دگەل وەزیری گوتی . بشتی هینگی سەرۆکی گازیکرە وەزیری وهەرچــار گورێت‌وی وپسیارکرچ دیاری وانژێ دڤێت . بەلێ وان‌گوتی هەر خزمەتا سەرۆکی بۆمــــە بەسە وبۆوی بببینەپشــــت . بدیرا کچکێ گوت : (بــاب ، تۆدێ هێلی ئەزفرازا خـــۆ بێرم ؟

سەروکی گرت : (ئــەرێ ، سەربارامن یابتنێ ، بێـژە چ تشــــتێ تە دڤێت تـــۆ یادەستیرداێ) .

کچکێ خاست : (باب من دڤێت ئەز شی بگورێ وەزیری یێ مەزن بکەم) . بابێ کچکێ رازیبو چنکو گەلەك کەیفاوی بڤاگۆڕکا دهات وییمال میرات بو . ئەوی دیت وزانی بۆوی چێترە هەکە بدی‌مرنا وی‌گورێ وەزیری یێ مەزن روینیتـــــە شیناوی . بشتی وەختەکێ‌کێم دەواتا وان هاتە کرنی بدهــولا مەزنی چەند سال بسەردا چون ســـــەروك مر ونڤایــــێ وی‌رویننشتەجهێ وی .

پاشماوەی :. کونفرانسی دەوڵەتانی ..

شتێکی لەوناوەدا جێگـــای سەرنجە هەڵویستی حکومەتی دژی‌نیشتمانی ئێران بەرامبـــەر بەومەسەلەیە . وەك دەبینین ریژیمی ئێران بەهۆی پەیمانی دەستدرێژکەرانەی ســـەنتۆو پەیمانی دووقۆڵی نیـــزامی لەگەڵ ئیمپریالیزمی ئەمریکاو بەهۆی سیاسەتی ئاژاوەچیەتی‌و سەربە ئیمپریالیستی خۆی لـە ولاتانی بێلایەن‌و سەربەخـــۆ جیا بۆتەوەو ئەوەی دەزگـــای تەبلیغـــاتی شا ناوی نـــــاوە سیاسەتی سەربەخۆی نیشتمانی بێجگە لە نۆکەری بـــــــۆ ئیمپریالیزم‌و پاسەوانـــــی قازانجی مۆنوپۆلەکانی نەوت‌و دیاری کردنی نەخشی ژاندارمی مەڵبەند مانایەکی نیە .

ریژیمی شا کە بەهـــۆی بەستراوەیی بەئیمپریالیزم‌و پەیمانە نیزامیەکانەوە جێگای لەناو دەوڵەتانی بێلایـــــەنی ئاسیاو ئەفریقادا نیـــە ، زۆر بەبێ‌شەرمی لە دەزگــــای تەبلیغاتی خۆیەوە هێـــــرش دەباتە سەر کۆنفرانسی ولاتــە بێلایەنەکان‌و دەڵێ : «لەجیاتی ئەوجۆرە کۆبوونەوەوکونفرانسە با خەریکی بووژاندنـــــەوەی ئابـــووری خۆیان بن » دەزگای پروپاگاندەی ریژیمی شــا بۆ پینەکردنی سیاســـــــەتی شـــەرفرۆشی‌و دژی‌گەلی ریژیم ئەوجۆرە پەلامارە دەباتە سەر دەوڵەتە بێلایەنەکان‌و . بەمجورە جارێکی‌تریش بەســـتراوەیی ئێران بـــە ئیمپریالیستەکان دەردەخا .

کۆنەپەرستی ئێران بێجگە لە تاك‌وتەریك مانەوەو بـــێ ئابـــڕووبوون بەرهەمێکی دیکە لەوسیاسەتە وەرناگــــرێ‌ە سیاسەتی شــەرهەڵایسینەری‌و نۆکەری بـــــۆ ئیستیعمارو ئیمپریالیزم مەحکووم بەتـــێ شکان‌و ژێرکەوتنە .

پاشماوەی : تاقی کرد نەوەی سوشیالیستی .

تۆ بڵێی شەڕێکی ناوخۆ لە شیلیدا بقەومی ؟ وە ئەگــەر قەوما ئایا چەپخوازان یـــان دوژمنەکانیان تیایدا ســەردە- کەون ؟

وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە تۆزێ گرانە ، چونکە هەمــوو هێزەکان ، چ پێشکەوتنخوازو چ کۆنەپەرستەکان وەکو یـــەك خەڵکین لەگەڵدایەو هـــەردولا چەکدارن .. بەڵام لەگــــەڵ ئەوەشدا تەنیــا رێگایــەك لەبەردەم حوکمدا هەیە ئەویش چەکدارکردنی کرێــــکارو جوتیارانەو بەتوندی بچێ بەگژ هێزە کۆنە پەرستەکانـــــداو بەیەکجاری لەناویان بەرن .. چونکە سیاســـەتی پینەکردن‌و ئیسلاح هیچ ئەنجامێك ناداتە دەسەوە تەنیا ئەوە نەبێ کــــە زیــــاتر باری سەرشانی هەژارانی چینــە چەوساوەکان گرانتــــر ئەکات‌و گیروگرفتی سەختتر دەهێنیتە پێشەوە .

کەواتە بەرەی گەل لەمــــە زیاتر چاوەڕێ دەکا ، یـــان بەتوندی دەجەنگێ‌و ئامانـــج‌و ئاواتی چینە چەوساوەکانی شیلی دەهێنێتە دی ؟

پاشماوەی : سەر بەستی ئافرەت

ژیان راوەستانی بۆنی‌یەو لـــە گۆڕان وگەشەکردن‌و چوونـــە پێشەوەیەکی بەردەوام دایـــەو گشت ئەو ئاڵو گورە کۆمەڵایەتی‌و سیاسی‌و ئابووری‌یانـــەی ئەم سەردەمە هەرئەبێ ئـــەو گۆڕانەی مەبەستمانە پێــــکی بێنێ بەتایبەتی ئەرکێــــکی مێژوویی لەئەستۆی ئـــەو داو دەزگایانە یەکە گۆڕانی کۆمەڵ‌و رزگاری مرۆڤ‌و نیشـــتمانی پێ‌سپێراوەو تائێستا دەستەو- سانن لەبەردەم ائەو بتانەدا کە دەسەڵاتی چینی دەرەبـــەگ‌و بۆرژوازی‌و کۆنەپەرســـتان دروستیان کردون لەنیشتمانی عەرەبدا .

کۆنگرەی دەوڵەتانی بێلایەن خۆنیشاندانێك بــوو دژی ئیمپریالیزم - پاشماوە

وەکۆنگرە ئاشکرایکرد کەخەباتی گەلانی ئاسیاو ئەفەریقاو ئەمەریکای لاتین بــە خەباتی چەکداریشەوە بەشێکە لەخەباتی هەموو گەلانی دنیا دژی ئیمپریالیزم‌و داگیرکردن‌و دەستدرێژی‌و زایونیزم . ئـــەم خالانەو گەلێ خالی بایەخداری تر کـــە لـــە بریارە سیاسی‌و ئابوری‌یەکاندا ئاشکراکراوە ، روی روشـــنی خەباتی گەلانیان خستەروو وە پەچەیان لەســـــەر رووی رەش‌و چەپەڵی ئیمپریالیزم‌و زایونیزم‌و کونەپەرستان هەڵماڵی .

ئیتر بـــەم بۆ نەیەوە ئەو راســـتی‌یە دووپات ئەکەینەوە کە دوارۆژ هـــەر بۆ گەلان‌و بۆ جەماوەری رەنجبەری گەلانەو هەر بەخەباتی چەکداری شۆڕشگێڕی گەلان ئیمپریالیزم‌و دەستدرێژی‌و داگیرکردن لەنــاو- ئەبەن‌و بەئامانجە نەتەوەیی‌و چینایەتی‌یەکانی خـــۆیان شاد ئەبن .

پاشماوەی : لاپەڕە - ٤ -

دووەدا بۆ خانو دروستکردن ٤٩ هەزارو ٥١٠ دینــــاری بەقەرز بەهاوولاتیان داوە .

کورتە هەواڵ

✱ لـــە هەولێر ١٢٩ ماموستای کــچو کور لـــە دەرچــوانی قوتابخــانەی ماموســــتایان دامەزراوون .. بەم‌پێیە ئائیســـتا ٢ هەزارو ٧٧٧ ماموستای کچو کور لـــە قوتابخـــانەکانی پارێزگای هەولێرا دەرس ئەڵێنەوە .

✱ بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی پارێزگای دهـــۆك دوو قوتابخانەی تری لـــە ناحیەی رزگاری‌و ناحیەی گــــوڵی کردووەتەوە .

✱ بانکی عقاری لە کەرکوك لـە ماوەی مانگی ئابی رابور-

✱ وەزارەتی پیشەســـازی بەم‌زووانە دەست بـــە دامەز- راندنی پرۆژەی قوماشی کوردی لە دهۆکا ئەکات .. وا چاوە- روان ئەکریت پرۆژەکە سالی (٨٦) تەن کوتاڵو (١٦٠) هەزار مـــەترە قوماشی کوردی بکات .

لێ پرسراویك لە وەزارەتەکە وتویەتی : پرۆژەکە بۆ کارکردن پێویستی بە موی بزن هەیە ، ئەویش لـــە ناوچەکانی ژوروو زۆرە ، وە جێبەجــێ‌کردنی پرۆژەکە نزیکەی ٣٦٨ هــەزار دیناری تێ‌ئەچیت .

پاشماوەی : تیپی هونەرە نوێ‌کانی ..

بدەن بۆ دامەزراندنی تیپێکی هونەری ، شانوگەری گۆرانی مۆسیقا ، تەشکیلی بەنــاوی تیپی هونەرە نوێ‌یەکـــانی کوردی- یەوە .

ئەندامێکی دەســـــتەی دامەزرێنەر بە (هاوکاری)ی راگەیاند کە کاربەدەســـتانی هەولێر هیچ مانعیان نی‌یە ئەم تیپە دابمەزرێت .

هەروەها وتی : « بەم‌نزیکانە تیپەکەمان دەست دەکـــات بەناو نووسینی ئــــــەو هونەرمەندانەی ئارەزوو دەکەن لە تیپەکەماندا کاربکـــەن ، هەروەها پاش ماوەیەکی کـەم نۆبەرەی چالاکیمان پێشکەش بە کۆمەڵانی خەڵك دەکــری ، بەتایبەتی لە کــــــــۆری شانوگەریدا » .

ئەوەی شایانی باســـــە ، دەستەی دامەزرێنەر لـــەم هونەرمەندانە پێك هاتووە لە :

« سلیمان شاکر . طلعت سامان . مفید کسرە . أمین رفعت . شیرزاد پولـــس . تحسین عبدالله خلیفە . خالد احمد . نجاة محمد حمە أمین . نجم‌الدین سعید پشدەری » .

هاوکاری :

هیوادارە ئەم تیپە تازەیەش شان‌بەشانی تیپەهونەری‌یەکانی هەولێر بەتایبەتی‌و کوردستان بەگشتی دلسوزانە خزمەتــی هونـــەرو روشنبیری کوردی بکەن .

پەیامنێری هاوکاری

هەندێ هـــەواڵی تۆپی پێ لەسلێمانی

(تیپی وەرزشی یەکگرتووی کەمال سلیم) یەکێکە لەو تیپە وەرزشیە بەهێزانەی کە لـــە مەیدانی یاری تۆپی پێدا خۆی سەپاندوە و هەمیشە ســـەر- کەوتنی بەدەست هێنـــاوە چ بەرامبەر تیپەکانی ناو شـــاری سلێمانی و یان بەرامبـــــەر تیپـــــەکانی شارەکانی‌تر .. ئەمانەی خوارەوە ئەنجــــامی چەند یاری‌یەکن کە لەم ماوەیەی پێشوودا کراون :

◆ تیپی یەکگرتوو لە تیپی (نهضە)ی (کاظمیـــــە)ی بردەوە (٤-٣) چوار بــــە سێ .

◆ لە تیپی (نجوم السلام)ی بەغدای بردەوە (١ - هیـــچ) یەك بە هیچ .

◆ لە تیپی (مشـــتل)ی بەغدای بردەوە (٢-١) دوو بە یەك .

◆ لـــە تیپی ([illegible])ی کاظمیەی بردەوە (٢-١) دوو بە یەك .

◆ لە تیپی (ســولاف)ی کەرکوکی بردەوە (٢ - هیچ) دوو بە هیـــچ وە هەروەها (تیپی لاوانی کەمال سلیم) لەم ماوەی رابوردو وەدا چەند یاری‌یەکی کردوە ئەنجامەکانی بەم جۆرەی خوارەوەن :

◆ لە تیپی لاوانی کەرکوکی بردەوە (٢-١) دوو بە یەك .

◆ لە تیپی خەباتی بردەوە (٦-٤) شەش بە چوار .

◆ لەگەڵ تیپی شـــەهید عەزیز ئەتروشی وە هەروەهـــا لــــە گەڵ تیپی (هەڵو) و (سانتوس) دا بەرامبەریەك وەستان .

پەیامنێری هاوکاری لە سلیمانی

٦٧ هــەزار دینـــار بۆجێ‌بـــەجێ کـــردنی پرۆژەکانی تلەعفـەر

چەند رۆژی لەمەوبێش لـــە قـــەزای تەلەعفەر لە پارێزگای نەینەوا دەست‌کراوە بــــــە جێ‌بەجێ‌کردنی چەنــــــد پروژەیەك کە ٦٧ هـــــەزار دیناریان تێ ئەچیت .

لەو پروژانە چەنـــــــد شەقامیکی ناوشـــــارو وە خانوبەرەی فەرمانبـــــەران‌و باغچەی گشتی قیرتاو ئەکریت

وە بریاریش وایە بەم‌زووانە چەند پروژەی تر لە قـــــەزای ناوبراوا دەستی پێ بکریت کە قیرتاوکردن‌و کردنـــــــەوەی چەند شەقامیکی نوێ‌یە لەگەڵ دروست کردنی ئوتیلیـــــکی گشت‌و گوزارو بازاریکی نوێ بەشێکن لە پروژەکە .

پاشماوەی : ئەر ... ێ ئەمناســـــن ؟

کۆتاییەکانی هەنـــــگاوێك‌و سەرەتاکانی یەکێکی‌تر چــاوم ئەکاتەوە .

- ئەی ئەمانە بۆ وەرنــــە گێران ؟ .

- هەر زۆر منــــاڵن . بەرپرسیار ئەبین .

گەورە ئەبن . گەورەتـــر ئەبـــــن لە ئاژاوەی رۆژی رۆشتنی دێوانەکان . بەرزتــر ئەروانن . زووتر ئەگـــــەنە ئوتۆمبیلی قوتابخانە . منیش دێمەوە لایان : ئەرێ ئەمناسن؟

- هەر باسی ســـەرەتـــات ئەکرد .

- ئەوەتا بازنە سەرەتاکان ئەزێن‌و ئەزێن‌و دەزگیرانەکان یەکتر ئەدۆزنەوە .

پاشماوەی : لائوس ..

لەئاهەنگێـــکی تایبەتیــــدا بەیەکجارەکی پەیمانەکە مـــۆر ئەکرێ . ئەوەی شایانی باسە وابو بە ٧ مانگ شورشگێران‌و حکومەتی لائوس لــــە راوێژ- کردندان، ئەوە بو لە ٢٠ی‌مانگی شوباتی رابوردوا تەقــــــە وەستێنراو ئیمرۆش پەیمانەکە بە یەکجاری مۆر کرا .

بێروت : ١٢-٩ ئ.د.ف : رۆژنامەی - الدیار - کە لـــە لوبنان دەرئەچێ بلاوی کردەوە کـــە عەرەبی سعودی قەرزێکی داوە بە میسر بۆ ئەوەی گەنمی پێ بکرێ لە ئەمەریکاو کەنەدا . رۆژنامەکە وتویە : قەرزەکـــە ١٢ تا ١٥ ملیۆن دۆلار ئەبێ .

پاشماوەی : بالـە هونـــەر بگەین

کــــــەوا هەردوو لەسەرەتاوە هەڵقوڵاوی یەکچاوگەن ، ئـەو چاوگەیەش ژیـــــن‌و برۆای مرۆڤە . ئەستێرەناسی‌و لێکدا- نەوەی هۆی رووداونی وەرزەکان و گۆڕانی شەوو رۆژ لەگـــەڵ هۆی دروستبوونی هەورو باو باران‌و تریشقە .. هتــــد !. هەمووی لەسەرەتاوە لەئاینەوە پەیدابووە لـــەو سەردەمانەی مرۆڤ ئەستێرەو رووڵەتەکانی سروشتی ئەپەرست ، هەروە- هاش نیگار کێشان‌و تاشـــین‌و [illegible] بۆ خۆ نزیك‌کردنەوە بوو خوازەندەکان وەك لەمێـــژووی تۆنی رۆمان‌و گریك‌و پەرستگاو شۆێنەواری زۆر میللەتـــــان ساغ‌ئەبێتەوە ، دیســـــانەوەش بۆمان‌هەیە بڵێین کە ووردەکاری سەرچاوەی هونەرو زانســــتە چونکە ئەم ووردەکاری‌یە زۆرجار بۆتە هــــــــۆی جوان‌کاری‌و داهێنان‌و دۆزینەوەی زانستی . لەلایەکی تریشەوە بۆمان‌هـــەیە پەیوەندیەکی تر بدۆزینـــەوە لەنێوان هونەرو زانســـــت ئەریش :

هەر زانســــتێك راستییە (حقیقە) و هەر راستییەکیش جوانە .

لەتوانادا هـــەیە نیگارێکی دڵفرێن بە (راستی) بزانیـــن چونکە دیمـــــەنی سروشت‌و روخساری مرۆڤ وەرئەگرێت ، ئەمانـــەیش پارچەیـــەکن لەراستی‌و زانست . هــــەر وەهاش هونەرمەندی کارامــــە ناتوانێ خـــۆی لەزانست دوور بگرێ چونکە ئەو زانستانە ئەبنە بناغەی هۆشیاری‌و رادەی دەربرینی ئەو هونەرمەندە . بۆیـــە نیگارکێش‌و پەیکەرتاش پێویستە شارەزاییەکی باشیان لە (تشریح) هەبێت جــــاچ لەبـــارەی مرۆڤەوە بێـــت‌و چەلەبارەی ئـــەو گیاندارو زیندەوەرانەی مەبەستیانە لـــە بەرهەمەکانیان .

هونەری نوێ لەســـایەی پێشکەوتنی زانستەوە، هەنگاوی بلاوی بەرەو پێشەوە نـــاوە . بۆ نموونە : داهێنانی زەرەبین‌و تلسکۆب‌و چەند ئامێرێـــــکی ئەتۆمی ، جیهانێکی بەریـــن بۆ هونەر خراوەتە سەرپشت . ئێستاکە بەهۆی پێشـــکەوتنی تەکنۆلۆژییەوە ئەتوانین سەرنج لەژێر زەمین‌و قولایی دەریـــاو دووری ئاسمان وتـــــــۆی بەردوبەرد بدەین . ســـەیری ژێرپێست‌و تیژرەوی فرۆکەو مەل‌و گوللەتۆپ بکەین . لەبەر ئەم هۆیانە پەیوەندی نێـــوان هونەرو پێشکەوتنی ژیانمـــان توندو ئاشکراتر بووە ، چونکە هونەری نوێ وشێوەی ژیانـــی تازە . هــــەردوو پێویستییان بە رێکی‌وپێکی‌و (نظـــام)و یاسایەکی هاوسەنگ هەیــــە وە سەبارەت بەپێشـــکەوتنی تەکنۆلۆژی ژیان چ لـــەبارەی زانســـتی‌و چ لـــە بـــارەی هونەرییەوە ببێت ، ئەبینـــین زاناکان بەچاوێکی‌هونەرمەندانە سەرنجی سروشت‌و شـــتەکان ئـــــەدەن ، هــــەروەهاش هونەرمەندەکان ئەنجـــــامی تاقی‌کردنەوەو دۆزراوەکـــانی زانست ئەکەن بەهەوێنـــــی هونەرەکانیان هەروەکو بۆمان ئاشکرا ئەبێت لە بەرهەمەکانی (پیکاسۆ)و (لیجیـــــــە)و (موندریان)و (براك)و زۆری تر لە سیریالیست‌و کوبیزم‌و ئەبستراکتینومەکانی ســـەدەی بیستەم .

تێبینی :

کوبیزم واتا (التکعیبیە) ، ئەبستراکتیزم واتا (التجرید) .

پاشماوەی : ئەرخـــەوان

ئەرخەوانە .

- مەسەلەی من ! مەسەلەی من چی‌یە ؟

- کچم نەختێك لەسەرخۆ بە با دەنگمان دەرنەچێ .

- بۆ دەنگمان دەر نەچێ .. خۆ ماڵی کەسمان نەبڕیوەو کەسمان نەکوشتوە .. ئەبـێ بزانم مەسەلەکەی من چیە ؟

- چار هەر ئەوەیە ئەمشەو خۆمان دەرباز کەین‌و بگەینـە شوێنێك ئاغا دەستی نەمـان گاتی ..

- بۆچی بچینە شـوێنێکی تر ؟ بۆچی ماڵو حاڵی خۆمـان بەجێ بێڵین ؟

- کچم بێدەنگ بە ..میرزا غەفوریش بە فیتی حەمەکەچەڵ کوژرا .

- میرزا غەفور ئاگـــــای لەخۆی نەبو ، ئەمانیش نهێن گرانە چوونە سەری .

- ئەگەر ئەم قســــانە ئەبیسنەوە سەرمان ئەتاشن‌و خۆڵو دۆمان بەسەرا ئەکـەن

- هەر ئێستە ئەو چەکـــە هەڵ ئەگرم‌و سەنــــگەرە پاشکەوانەکانی پشت ئــاوای ئەگرم‌و بانگ لە هەمـــــو کوڕو کاڵی ئاوایی ئەکەم‌و .. حەمەکە چەڵیشت بۆ ئەکـــەم بە قوربانی گوللەیـــــەك .. ئەیکەم بە فەرتەنەیەك نەوسەری دیار نەبێ .

(.. تەقە دەستی پێ‌کرد زۆرو زور بناغەی لەق بـــوو درێژەی نەکیشا ئاغا ناچاربـــو ئاوایی بەجێ بێڵێ ..)

ئەرخەوان بوو بــــــــــە سەرکردەو نمونەی خەباتێکی سەخت‌و رەوا ، وە نەبێ هــەر ئەرخەوانیش وا بوو بێت‌بەڵکو مێژوو باسی گەلێ ئافــــرەتی کورد ئەکات کە لە جوامێری‌و ئازایەتی‌دا هاوشانی پێشـــەوا جوامێرو ئازاکانی کورد بوون، گەلێك سەرکردەیی کۆمەڵگای کوردیان لەهەندێ ناوچـــەی کوردستانا کردووە .

(١) حیسابی ژماردنی تاوانی نێوان ئاغاو حەمەکەچەڵە .

Institut kurde de paris

هاوکاری

ئەیلوول.. دایکی دوو شۆڕشە (٦ و ١١)

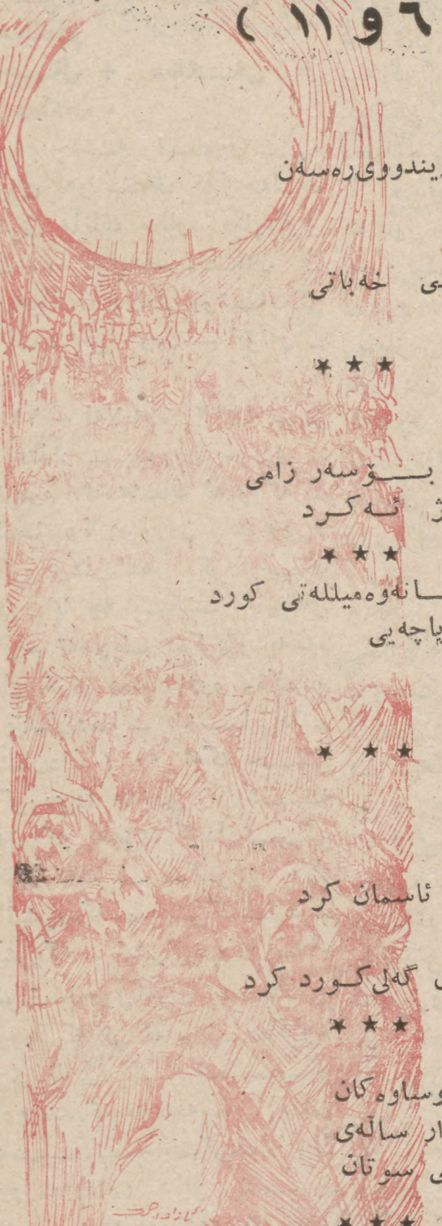

له ئەیلولا ...
له ئەیلولی یادگارا
دوو شۆڕشی زیندووی رەسەن
لەدایك بوو ..
دوو راپەڕین
بوونە هەوێنـــی خەباتی
رەنجبەری کورد

***

له ئەیلولا ...
دوو چاوی گەش
پەنجەی بڕوای بـۆسەر زامی
چارەنووســمان درێـژ ئـەکرد

***

له ئەیلولا دیســانەوەمیللەتی کورد
دەروازەی دەستەپاچەیی
سەرکلۆم کـرد
چەکی هەلگرت

***

له ئەیلولا ...
تەکانمان برد
خوێنمان تێکەڵ
هەورە تریشقەی ئاسمان کرد
گیانمان تیکەڵ
زەردەی ئاسـۆی گەلی کـورد کرد

***

له ئەیلولا ...
گڕی بازووی چەوساوەکان
ئەلبومێکی هـەزار ساڵەی
شەوگارێـکی تالی سوتان

***

ئەی نەوەی رەنجبەرانی کـورد !
با دەسرازەی بێشـــکەکانتان
مۆمو خوێن بێ
یادگاری راپەڕینتان
هەر له بیر بـێ

بەهاء قانع

فیستیڤالی گۆرانی و مۆسیقای :
لاوانی سۆشیالیست

لەم دواییەدا ، لەشـاری « کوتوانالدۆف » لەوڵاتـــی چیکوسلۆڤاکـــیا دووەم فیستیڤالی گۆرانی و مۆسیقای لاوانی سوشیالست رێکخراو، هونەرمەندانی نۆ وڵاتـــی سوشیالست بەشـــداریان تیاکرد . لـــەم فیستیڤالەدا بایەخێکی گەورە بە گۆرانـــی سیاسی دراو خەلاتی بەقیمەتدرا بەو هونەرمەندانەی لـەمجۆرە گۆرانی وتنـــەدا سەرکەوتووبوون .له ئەنجامدا« **باڤیل بارتون** » **هونەرمەندی** لاوی چیکوسلوڤاکی بەیەکەم دەرچو وەخەلاتی ئالتـــونی پـێدراو کچە هونەرمەـــدی هەنگاریاییش « کلاری کاتۆن» بە دووەمو خەلاتی زیوینـــی پێدرا .

ئەوەی شایەنی باسە ئـەمفیستیڤالە بەمەبەستی هاندانی لاوان ریك ئەخـــرێت تا یارمەتیان بدرێ توانـــای هونەری جوانیان بۆ خزمـەتی مرۆڤایەتی تەرخان کەن

بریاریش وایە فیستیڤالی سێیەم سالی ١٩٧٥ ببەسترێ بەلام هێشتا شوینەکەی دیاری نەکراوە .

لەشاعیرە ناسراوەکانی دنیـــا :
هیرۆسی سیبکینە

گۆڕینی : بەهرە

● هیروسی ســـیبکینە ، شاعیریکی ژاپونی هاوچەرخە لەدوای شـــەڕی دووهەمی جیهانیەوە له کارگەکانـــەوه لەگەڵ رەنجو ئارەق رشـــتنی ناوچەوان دەنگی شیعروتنـــی بۆ نیشتمانو خۆشەویستیو دیموکراتی بەرزکردەوە ئیستە تەمەنی (٥٠) سال ئەبـــێ ، لەناو کارگەکانو مانگرتـــنو خۆپیشاندانی کریکارانا ، لەم شارەوە بۆ ئەو شـارو لـەم کارگەوە بۆ ئەو کارگە ، فێری ئەوەبو هەستی شۆڕشگێرانەی بەشیعر دەربرێ . ئەم شاعیرە سەربەخێزانێکی کریـکاری هەژارە ، خویندنی سەرەتایی تەواو کردو برسیەتی نـەی هێشت بەردەوام بێ ، فـولی رەنجو تەقەللای لێهەلمـــالی، سەردەمێ پەیامنێری رۆژنامـە یەکی ناوخۆیی بو ، له دواییدا ناوی گەیشتە رۆژنامـــــە گەورەکان دەربارەی بزوتنەوەی کرێکاران و هونەرو رۆشنبیریو سیاسەت ئەینووسی .

● یەکەم دیوانی بەناوی – کارگە هیلاك بوەکانی یافـــاتا ئەسوتێن – له سالی ١٩٥٨دا دەرچو ، دوای ئەوە بەسێسالی دووەم دیوانی بەنـــاوی

– باناگر لەپەرستگای تـۆ دادزی بەربێ – دەرچو .

وه له ســـالی ١٩٦٨ هەموو شیعرەکانی بـــەناوی – شیعرەکانی هیروســـــی سیبکینه – وه دەرچو .

● ئەمەش نموونەیەکـــی شیعری شاعیری کریـــکارانی ژاپۆنە :

« ئـــەو تابلۆیـــەی ئەمانەوێ »

کێ خاوەنی ماسیـیە ؟
ماسی وەلام ئەداتەوە :خۆم!
بەلام ، بەمبۆنەیــــەوەئەلێین :
راوچی راوی کرد !
وەرن : وێنەی راوچیەك دروستکەن ، که ماســـی ئەگرێ .

***

ئەی کێ خاوەنی راوچیـیە ؟
راوچی وەلام ئەداتـــەوە: خۆم ..!
بەلێ ، بەلام ئەلێین :
کاربەدەستی رێگـــای داوەراوچێتی بکات !
وەرن : وێنەی کاربەدەستی دروستکەن رێگای راوچـــی ئەدات ماسی بگرێ !

***

بەلام کـــێ خـــاوەنی کاربەدەستەکەیە ؟
کاربەدەست وەلام ئەداتەوە:خـۆم !
بەلێ ، بەلام ئەبێ ئـــەوەبزانێت :
بەرێوەبەری کارگەکە ، زۆربەئاسانی دەری کرد !
وەرن
وێنەی بەرێوەبەرێك دروستکەن ، کاربەدەستێ دەر ئەکات

***

کێ خاوەنی بەرێوە بەرەکەیە؟
بەرێوەبەر ئەلێ : خۆم ..
بەلی ، بەلام ئەلێیــن :
سەربازەکان پاســـەوانی ئەکەن ..
وەرن :
وێنەی ئەو ســــەربازانە دروستکەن که پاسەوانیی بەرێوەبەر ئەکەن

***

بەلام ، کێخاوەنی سەربازەکانە .. ؟
وتیان : خۆمان ..
بەلێ بەلام ئەلێین ..
بەرامبەر بەوە موچـــــەوەرئەگرن ..
وەرن : وێنەی سەربازەکان لەکاتی موچە وەرگـــــرتنا دروستکەن ..

***

کـــێ خاوەنی موچەیە ..؟
موچە هاتە قسەو وتـــی :خـۆم ..
بەلی : بەلام ئەبێ بزانیـن که موچە باجی لەسەرە ..
وەرن : وێنەی موچە بـکەن که باجی لەسەر وەرئەگیرێ .!
بەلام ، کـــێ خاوەنـی باجـە !؟
باج ، هاتـــە زمـانو وتی:خـۆم
بەلی : بەلام با لەیاد نەچێ(ئێمە باج ئەدەین) ..
بەلام ، کێخاوەنی ئێمەیە!؟
هەموو وتمـــان : ئێمـــەخۆمان ..
جا مادەم هەریەکێ لەئێمـــەخاوەنی خۆیەتی ..
ئەبێ (ژاپون) یش بـــۆئێمەبێ ..
لێرەدا ، وەرن وێنـــەی ئەوە بکێشن :
– ئێمە ، چۆن بین!! –

***

وێنە و هەواڵ

● هونەرمـــەندی ناسراوی ئیسپانیا « تینوریس » لـــە وەستانێکی ترسناکا ، لەسەر گومەزێك لەســـەر ســـەر راوەستاوه کـــه بەرزی ١٣٧ مەترەیه !

● ئەم دوو کچە قوتابیــە ١٤٠ میل به پێ ، به (شیوی مەرگ)دا لـــه کالیفورنیـــا رۆیشتون ، که لێیان پرسیون بۆچی وایان کردوە ؟ یەکێکیان وتویەتی : بۆ بێ تاقەتی !

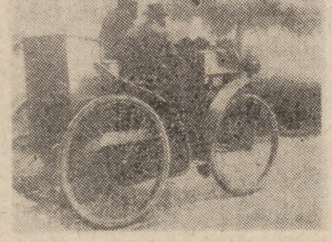

● وێنەی ئەو ئوتومبێلەی که بۆ یەکەم جار تایەو چوپی تیا بەکـــار هێنراوه ، ئـەم ئوتومبێله لـــه سالی ١٨٩٥دا لەو گرەوەدا بەشدار بووه که لەرێگای نیوان شاری پاریسو بوردۆدا له فەرەنسا کرا !

ئافرەت :

ئامادەکردنی : شیرین عباس

ئەو پرسیارەی بەبـــیری دایکدا دێت :

ئایامنالەکەم ، ئاساییە یان نە ؟!

زوربەی زۆری ئەو ژنانەی که منال بوون نزیك ئەبنەوه ، یەخەگیری جۆره بێزاری یەك ئەبن ، که ئەیان خاتە گیژاوی بیرکردنەوەو ترسێکی سەیرەوەلەترسی ئەوەی منالەکـــەیان بەلەشو لارێـــکی شێواوه وەبێتە دنیاوه ، بەلام پێویست بەو جوره بێزاریو ترســـەناکات ، چونکه لـەشو لاری منال بەشێوەیەکی گشـــتی لەکاتی بونیـــا ئاسـایی و ریكوپێك نابێو ئەمەش ترسی ئەوەی لێناکرێ که ئەو منالـــه هەتا هەتایه بەو جـــــۆرەبمێنیتەوه ، تەنیا لەحالەتـــی ئەوەدا نەبێ نەخوشـــیەکی لەگەلدا بێو ئەو نەخۆشی یـــه ببێتە هوی تێك دانێکی دیار ،لەم حالەدا نەبێ هەمـــوو شێواویەکانی تـــر وەك لـــەخوارەوه باسیان ئەکـــەین پێویستە بە ئاسایی سەیریان بکرێ :

● **پێست زەردی منال :**

ئەم پێست زەردیـیە شتێکی ئاساییە ، که (خروکی سوور) له خوێنی منالا بەهوی هـــەواهەلمژینی کوتوپڕەوه لەکـــاتی لەدایك بونیا دروست ئەبـــێسێ یان چوار رۆژی پێ ناچی ئەگۆرێو هەفتەیەك نابات هیچشوێنەوارێکی نامێنێ .

● **سەر گەورەیی منال :**

دیسان لەرووی زانستیـیەوەرووداوێکی ئاساییە ئەمیش لەماوەی دوو هەفتەدا چـــاك ئەبێ ، تەنیا کاتێك ترســـی لێئەکرێ که لەکاتی بونـــا قوپاوی تێبکەوێ ، جا بـــۆ ئەوەی ئەم کارەســـاتەش روونەدات چاکتر وایە بۆ منال بوون ژن بچێتە خەستەخانەی منال بوون چونکه دەزگـــاو ئامرازی تایبەتی بـــۆ منـــال بوون بەکاردێننو ئاســــانو سەلامەت منال له دایك جیـــا ئەکرێتەوه .

دایکی بەرێز :

هیوادارین ئـــەم کورتـــه باسه سوودی خۆی بگەیەنێتو ببێتە هوی دلنیا بونتان .

کـــەوا

له شیعری فۆلکلوری کوردیدا

کەوای بـــەری‌شـــالی زەردە
ئـــەم گەڕەکـــەچەنـــد نامـــەردە
دەڵێن دەســـتلـــەیـــله بـــەردە
کـــەوای بـــەریچیتـــی تـــازە
بۆخـــۆی ڕەندەوچـــاوی بـــازە
بەس لـــەســـەرمان بـــکه نـــازە
کـــەوای بـــەریچیـــت حەســـیری
پەســـندی شاهـــو وەزیری
خـــوا داینـــا بـــووبـــۆ کوڕی میری

کۆکردنەوەی
کامەران کەریم شارەزا

چاوی کامیرا

ڕەنجبەرانی کوردستان بەم جۆرە نان پەیدا ئەکەن